Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 29 ОКТЯБРЬ, 1985 ШУ. ★ № 130 (7165). ★ Мах 3 кеп.

Дакъкъала хийла марксизм-ленинизм—даим дийна бола революционни интернациональни хьехам!

Дакъкъала хийла Советски Союза Коммунистически парти—советски общества кулгалдуи лостам телеи низ!

(КПСС ЦК ТIаьхьехамашцара).

МАССЕ А МЕХКИЙ ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

ПРОЕКТ

Советски Союза Коммунистически парте ПРОГРАММА

(КЕРДА РЕДАКЦИ)

(Йистедоалар. Долалур 26 октябрерча «Сердало» тIа).

Коммунизма хьалхара фаза йолча хана къахьегамхой доходаш хьахулийта керттера хьаст хургба балхах лу алапи. Балхах алапи телара система хадданза эргайоахаш тоае еза цо биззача боараме къахьегама дукхали дикали, цун хьалаши хьахиннари теркалдергдолаш, квалификаци, къахьегама овсарле лакхъярцара, продукце дикал тоаярцара, ресурсай дерригача тайпашта кхом бардара бола наьха безам совбоаккхаргболаш. Ма дарра аьлча, цун ларде айдала деза алапи а къахьегамхой вахара хьалаш а. Общественни рузкъа доккхагIа хиларга хьежжа кIезигагIа алапи нйдерашта ахча цо IотIатохаргда, бахача нахагара йоаха налогаш кIезигъяра тIаберзабаь никъ дIахо хьоргба. Парте принципиальни лоархIам болаш лерхI къа ца хьегаш доходаш нйелга, тIагIертта дIадоаккхилга, распределене социалистически принципаш тIара моллагIча тайпара баьнна а бувлилга, доходаши беркати дIа-юха декъара обществана эзе йола формаш, тунеядство, спекуляци тIагIертта дIайоаккхилга.

Мах боацаш халкъа дешара, унахцIенон, социальни Iалашон паччахьалкхен юкъара системаш дегIайоалаеча, къахьегамхошта салаIара хьалаш тоадеча, социализме объективно хиланза дардоаца къаьст-къаьста гражданаш, дезалаш, социальни группаш вIаши цхьатарра материально Iалашъяьйоацилга эргаш хулга тIа-тIа кIезигдеча, бераашта кхетам балара дола социально-экономически культурнни хьалаш цхьан боараме доахача, бахача нахах цхьабараш лерттIа таронаш йоацаш хилар дIадаккхара гIо деча дIахо йодача хана кхы а боккхагIча лоархIаме хила еза **потреблене общественни фондаш** сихха алсамйоахилга а нийсагIа дIа-юха екъилга а дIахо хьоргда.

Эггара хьалхарча аргIан декхар да **тIа-тIа чIоагIагIа хоатташ долча тIехдикачен тайп-тайпарчен товаращца** — кхачан продукташца, дикачен хоза товш долчен барзкъашца, кога гIирсаца, мебелаца, культурни хьашташ кхоачашдара йолча хIамашца, чоалхане бытовой техникаца, коа-карта эшача товаращца — **баха нах биззача боараме Iалашбелга.**

ДIахо дегIайоалаергья **торговлин общественни питанин.** Цар материально-технически база чIоагIъергья, наха гIулакх дара культура лакхлургья. Юрта торговли эргаяьккха тоае, бахача нахагара совлен йола продукташ хьайе, юртабоахама продукташ лоаттае езаш йола потребительски кооперации дIахо а дегIаухаш хургья. Колхозни рынок хьалха санна шийн лоархIам болаш хургья. Бахача наьха реальни доходаш дIахо лакхъяра тIаерзаяь хургья розничн маьхий политика.

Вай ханара чIоагIа дегIаена наха гIулакх дара сфера хьаяра доккхий гIулакхаш чакхдаха лерхI. Лоаттадеча гIулакха боарам, цун ассортимент, дикал лакхъяро йиш хулийтаргья бахача наха жилищно-коммунальни, транспортни, бытовой, социально-культурни тайп-тайпара гIулакхаш дара даькъе тIа-тIа доккхагIа хулаш дола дIадехараш диззагIа кхоачашдайта, цIагIара къахьегам аттача баккхийта, салаIаран мукъача ханахи беркат а хайра а хургдолаш пайда эцара аьттув бола хьалаш хьадайта. Юртен керда караерзаеш йолча районашкен гIулакх дара сфера сихха дегIаухаргья.

Жилищни проблемах боккха социальни маIан дола гIулакх хеташ я парти, 2000 шерага кхоачаш хIара советски дезал практически фусамца — квартираца е шийн доалахьарча цIеноща Iалашбе лерхI. Цунна тIадерзадаь хургда паччахьалкхен чотагIа наха чубаха цIенош йоккхийча масштабегIа хьаделга, кооперативни наха шоаш хьалдуи цIенош кхы дукхагIа хулийтилга, хIаьта ништта цIеной фонда реконструкци елга, из тоаелга а дикагIа лораелга а, цIенош дIа-юха декъара лоаттабу тIахьожам чIоагIбелга. Къаьстта терко тIаухийтаргья цIенош дикагIа хьалдайтара, уж комфортность лакхагIа, планировка дикагIа йолаш хилийтара, квартираши цIеноши технически Iалашдаь хулга эргадаьккха тоадайтара.

Городерен юртарен моттигий архитектурагара, эстетически куцагара, уж мел эшачунца Iалашъяь хилийтаргара дIадехараш кхы а доккхагIа хургда. Наха къахьегара, быта, салаIара дикагIдола хьалаш Iалашдеш йола рациональнои комплексной вIаштIехьъяьха производственни зонаш, нах баха районаш, общественни, культурни, дешара-кхетам балара учреждений, спортивни гIирсий, торговин бытовойн предприятей, транспорта сеть йола моттигаш санна хила еза уж. Жилищни, культурно-бытовой хьалаш, салаIар, туризм, кхыдола гIулакхаш дикагIа вIаштIехьдахара бахача наха дукхагIа юкъекхухьаргда шоай рузкъа.

Эггара боккхагIа лоархIам бола декхар да **советски наьха унахцIено чIоагIъяр,** уж хьинар долаш а болаш дукхагIа бахаш хулга Iалашдар. Парте шийна хьалхашка декхар оттаду городен юртен бахача наха массе тайпарен лакха квалификаци йолен медицински гIулакхаш лоаттадара даькъе дIадехараш массанахьа а биззача боараме а кхоачашдергда, цар дикал овлангара денз тоаергья, аьнна. Цу гIулакха де лерхI: берригача бахача наха диспансеризаци яра система юкъейоалае; наьнеи берен унахцIено лораеча учреждений, поликлиникай, больницай, санаторей сеть дIахо дегIайоалаелга, хIанзарча медицински аппаратураца уж кийчъелга Iалашце; молхашца, дарба деченн санитарно-гигиенически средствашца биззача боараме Iалашъе.

Бахача наьха унахцIено лораеча, саг массе оагIорахьара дегIавоалавеча, къахьегара а Даьхе лораяра а кагирхой кийчбеча тIа-тIа боккхагIча лоархIаме да **физически культурен спорти, хIара деннарча вахара уж юкъекхувлилга.** ГIулакх мишта оттаде деза аьлча, из оттаде деза къона волча хана денз хIара саг ше физически чIоагIвалара йоакхо еш, гигиенан медицински гIо дарен даькъе знанеш йолаш, бакъахьарча тайпара вахаш хилийтара.

Iалаьмате боккха паччахьалкхен лоархIам бола хIама лерхI КПСС-о **дезала йоакхо елга чIоагIдарах.** Кхувш йоагIача ноахалий унахцIено чIоагIъечен царна кхетам лучен, обществе экономически социальнни прогресс хулга Iалашдеча, демографически процессаш тоаеча тIа-тIа боккхагIа хул дезала лоархIам. Укхаза хьаю сага оамала лардаш, цун къахьегамцара, эггара лоархIамегIа йолча моральни, идейни, культурни маьхаленашцара безам. Обществас шийн дулхах-цIех дола гIулакх санна лерхI дезалаш чIоагIа, духовно а нравственно а унахцIена хулийтилга. Из ларде а лувцаш, парте чакхбаккханза баргбоацаш лерхI дезал чIоагIбара, социальни функцеш кхоачашъяр а бераашта кхетам балар а духьа цунна гIо дара тIаберзабаь никъ, дуккха бераш долчен керда хьахинначен дезалий материальни, жилищни, бытовой хьалаш тоадара тIалеста гIулакхаш шерде дага я. Дезала, школана, къахьегама коллективана юкъера бувзамаш кIоаргданза, бераашта кхетам балара хьалхара дай-ноаной бехктокхам айбанза баргбац.

Парте даим йоакхо ю **ноаной болча кхалнаьха хьалтаро дIахо тоаяра.** Из Iалашдара тIадерзадаь хургда берий йоакхо ярца цхьана ноанош къахьегамен общественни вахаре хьнна̄ре дакъа лоацаш хилийтара аьттув бола хьалаш хьаделга. Къаьстта йоакхо ергья ноанали берали лорадара, кхалсага из берах йолча хана, хIаьта ништта бера гIулакх деча хана луш йола отпускаш йIаьхъергья. Дезалашка салаIийтара йолча санаторей, салоIача цIеной, пансионатий сеть шерлургья. Кхалсагага къахьегийтара йола тайп-тайпара формаш дIахо дегIайоагIаргья, кхалнаьха лоIамагIа скользящи графикагIа а, бIарчча доацача дийнахьа а болх байтилга дукхагIа юкъекхувларгда.

ХьатIакхувча ноахала кхетам балара хилача даргдоаца хьалаш вIаштIехьдахара тIадерзадаьча гIулакхий шерра комплекс чакхйоаккхаргья. Укх гаргарча хана бахача наха биззa кхоачам бергба берий учреждениеща. Шерлургья пионерски, къахьегама, спортивни лагерий, пионерий цIеной, Iилма-технически художественнии творчества цIенойн станцейи сеть. Кхачанга йолхача хIамай боарамаш доккхагIа хургда деша даха ха йоацача берий учреждениешка, профессионально - технически дешара заведенешка.

Парте белгалдоаккх **кагирхой социальни проблемашта уйла дикка чIоагIагIа тIаяхийтанза** а эггара хьалха къахьегамен бытен, образоване а культура а, профессенен гIулакхаштен лакхбалара, мукъача ханах кхетамца пайда эцара даькъе царна эшараш диззагIа кхоачалданза а дарг ца хилар.

КПСС-о дIахо а хадданза **йоакхо ергья къахьегамен тIемен ветераний,** ха яха болча гражданий, инвалидий, байнача тIемахой дезалий **материальни хьал тоадара,** царна социальни, медицински, культурни гIулакхаш дара. Юкъ-юкъе лакхдергда пенсей боарамаш, эггара хьалха лохагIчари хьалхагIа хьежадаьрийн. Колхозхой пенсешца Iалашбелга кIезиг-кIезига додаш гаргагIоргда болхлоштен гIулакхерча нахаи увттабеш болча боарама. ДегIайоагIаргья къабеннараштен инвалидаштен лаьрхIача интернатий сеть, цар чу уж лелабара хьалаш тоалургда. Боккха социально - экономически лоархIам болаш гIулакх да йоккха опыт йолаш болча къахьегама ветеранаша шоай низ кхоачача къахьегама гIулакхашка, общественни вахаре, кхетама болх беча юкъе дакъа лацара йола таронаш шеръяр.

Халкъа вахар тоадара даькъе тIехь-тIехьа боккхагIча лоархIаме хул обществои Iалами, саг а гонахьара среда а вIаши юкъера гIулакхаш дика товш лелар. Цхьана хоане сакхетаме хьалъеш йоаллача социалистически общества плана боарамагIа, хьурмат деш пайда эц Iаламах, хьалхара позици лоац планета Iалама ресурсаш эша ца ялийтари алсамъювлийтари духьа адамлено лоаттабеча къовсаме. Iаламах пайда эцара лоаттабу тIахьожам чIоагIбанза, бахача наха экологически кхетам балара гIулакх шерагIа доаржаданза даргдоацаш лоархI парте.

Классови башхалонаш дIаяхар, социальни цхьан тайпара общество хьаяр

ХIанзарча этапе социальни отношенеш дегIайоалаяра лоархIаме закономерность — **болхлой класс, колхозни ахархой, интеллигенци вIаши гаргайнгар, класс йоаца общества структура вIаштIехьъяккхар, цу процессе хоадамболлаш дола дакъа лоацаш болхлой класс а йолаш.**

Болхлой класса политически опыто, цун боккхача сакхетамо, организованносто, лоIамо кхотаю ерригa вай общество. Болхлой класса юкъарча дешара, культурни, профессиональни боарам, къахьегамен общественно - политически хьинар айдаларо лакхбу социализм эргаьккха тоаяра даькъера, коммунизм хьалъяра ерригача процессера цун авангардни лоархIам.

Парте аграрни политика леррагIа чакхйоахача юкъагIа юртбоахама къахьегам индустриальничоа тара ласт, городан юртан юкъера тоъал йоккхий социальни, культурно-бытовой башхалонаш дIайоал. Ахархой вахара сурти къахьегама хьисапи тIехь-тIехьа дукхагIа болхлой класса вахара суртан къахьегама хьисапан тара ласт. Цу классашта юкъера башхалонаш дIаяхар, классаш йоаца общество вай мехка чIоагIъялар керттерча даькъе коммунистически формаце эггара хьалхарча, социалистически фаза исторически гомашка хургда.

Производительни низашка хулача революционни эргалонаша болхлошхен ахархошхен долча дуккхача адамий гIулакхашка хьаькъалца беча къахьегамо лоаца дакъа тIехь - тIехьа доккхагIа хиларга вуг. Цу цхьан ханна дукхагIа хул интеллигенцех бола нах, доккхагIа хул материальни производствен общественни вахара кхыча сферашкен цо лоаца творчески дакъа. Цу дерригача хIамаша гIо ду физически хьаькъалца бечен къахьегама юкъера тоъал йоккхий башхалонаш йоахаш-йоахаш дIаяхара, ерригa социальни группаш вIаши гаргайнгара. Уж башхалонаш цIенъяь дIайоахилга, социальни цхьан тайпара йола общество хьаелга чакхдаргда коммунизма эггара лакхагIча фазе.

КПСС-о ма могга гIо дергда классовии социальнии башхалонаш дIаяхара. Цунца цхьана, уж башхалонаш йолаш йолча хана, эггара боккхагIча лоархIаме гIулакх лоархI парте шийн политике классайи социальни группайи хьаштий башхалоний нийса учет лелаелга. ЧIоагIа уйла тIаухийтаргья мехка тайп - тайпарча регионашка бахача наьха къахьегамен бытен хьалаш цхьатара дара.

Советски общества социальни структуре **къахьегама коллективай лоархIам лакхлу.** ХIара къахьегама коллектив халкъа социалистически самоуправлене предприятей, учреждений, организацей балха дешаш къестадеча юкъе къахьегамхоша хIара деннен реальни дакъа лоацаргдола, саг дегIавоагIен цо шийн творчески низаш тIадохийтен бокъонца йола социальни ячейка а яь дIаоттаяра ма могга гIо де гIерт парти. Къахьегама коллективаша общества вахара ерригача сферашта еш йола влияни хьалхашка латта гIулакхаш теркал а деш чIоагIъянза яргIйоацаши цу цхьан ханна экономически, социальни, культурни дегIаахара хьадда декхараш кхоачашдара хьалхара цар бехктокхам лакхбанза баргбоацаши лоархI цо.

Социалистически къамаши народносташи дIахо дегIадоаладари вIаши гаргадигари

Шийн гIулакхашка КПСС-о массе оагIорахьара теркалду советски общество дуккхача къамех латташ хилар. Хьабеначa наькъа итогаша дог тешадеш хьахьокх: **дIаяхача замах юхедиса къамий дош Советски Союзе толаме къоастадаьд.** Советски обществерча къамий отношенешка долаш дола хIамаш да къамаши народносташи дIахо дегIадахкар санна, ништта уж шоай лоIамагIа, цхьатаррарча бокъонегIа, вежарашха цхьана гIулакхаш леладара ларда тIа вIаши тIа-тIа дукхагIа гаргаахар а. Укхаза мегийта йиш йолаш дац цхьанна а тайпара искусственно тIехьара тIатеттилга а ништта чакхйоаха ха хьатIаэтта йола дегIаахара объективни тенденцеш юха увзалга а. Цу дегIаахаро гаьннарча исторически перспективе шийца ях къамий йиззa цхьоагIо.

КПСС-о теркалду, дуккха къамаш дахача вай социалистически паччахьалкхене, бIаь совгIа къамаши народносташи цхьана къахьегаши дахаши долча хана **къамий отношенеш эргайоахаш тоаяра керда декхараш** хьаувтташ хилар. Парте къеста а даьд, къеста а дергда уж ленински къамий политикерча техкача принципий ларда тIа. Цу даькъе цо укх тайпара керттера декхараш хьаоттаду:

— дуккха къамаш даха советски паччахьалкхе ма могга чIоагIъяри дегIакхувлари. КПСС-о дIахо а чIоагIъергья дукха къамаш даха вай бIарчча цаI йола союзни паччахьалихе, леррагIа къовсам лоаттаберґба миччa бесса яле а местничестванен шийчунгара дIаиккхача кхы къамаш ца лархIаран духьала, цу цхьан ханна даим йоакхо ергья дерригача халкъа юкъара декхараш кхоачащдара даькъера республикай, автономни областий, автономни округий лоархIам дIахо лакхбара, массе а къамех болча къахьегамхоша Iаьдален управленен органий балха юкъе хьинаре дакъа лацара. Социалистически федерализман демократически централизман ленински принципаш творчески юкъекхахьара ларда тIа дерригача советски халкъа а хIара къамани народностен а гIулакха йIаьхий хургья къамашта юкъерча отношеней формаш;

— хIара республика материальни духовнии потенциал цаI йолча халкъбоахама комплекса доазонел чухьа ондаяккхар. Союзнии автономнии республикай, автономни областийи автономни округайи инициативаш бIарччача союза масштабе централизованни управленеца цхьана таръяро йиш хулийт берригача мехка ресурсех, моттигерча Iаламеи кхычен башхалонех рационально пайда эца. Республикашта юкъе къахьегам бекъилга леррагIа кIоаргданза, боахам лелабара хьалаш цхьатара данза, керда районаш экономически караерзаеча республикаша хьинаре дакъа лацар моганданза, болхлойи специалистийи кадраш республикашта юкъе хувцаш дIа-хьа хьежаяра гIулакх дегIакхувланза, республике дахача дерригача къамийн народностийн гражданех бола квалифицированнии болхлой кийчбелга шерданзен тоаданзен даргдац;

— чулоацамга диллача социалистически, къамий формашка диллача дуккхача тайпара, маIанга диллача интернационалистски йола советски халкъа бIарчча цхьа культура СССР халкъашта карагIдаьннача дикагIдолча хIамайн самобытни прогрессивни традицейи ларда тIа дегIайоалаяр. Къамий культураш лакхъяларои вIаши гаргаяхарои, царна юкъера бувзамаш чIоагIдаро тIехь-тIехьа беркатегIа хулийт цар шоайла йIаьхий яр, советски наха шерра таронаш хьаелл вай мехкарча хIара халкъа талантo хьакхелла дика мел дола хIама уж тIакхоачаргболаш хилийтара.

ДIахо йодача хана а Iалашдергда СССР берригача гражданаша шоай къамий метташ хийцца дегIакхувлилгеи цхьатаррарча бокъонегIа царех пайда эцилгеи. Цунца цхьана, шийн къаман метта нийсса советски наха къамашта юкъера гIулакхаш леладара йола средство а лаьрхIа шоай лоIамагIа тIанийцача эрсий метто шербу Iилмана, техникана, даймехкен дунени культураца карагIдаьннараштa тIабода никъ.

Парте теркалду ленински къамий политика леррагIа чакхъяхар, халкъий доттагIал ма могга чIоагIдар — из социализм эргаьккха тоаярах доалла цхьа дакъа, дукха къамаш даха вай социалистически Даьхе дIахо тоаяларга бода общественни практико техка никъ хилар.

VI. Советски общества политически система дегIаяр

Социалистически революци бахьан долаш оттаьча пролетариата диктатуро хоадамболлаш дола дакъа лаьцад керда общество хьаеча. Цу процессе цунна шийна а хийнад хувцамаш. Эксплуататорски классаш дIаяхарах йоалаш-йоалаш юхаяьннай цо кхоачашъеш хинна тIера Iокхайсача эксплуататораша еш йола духьале кагъяра функци, биззача низаца даьржад цун керттера, кхолламаш дара декхараш кхоачашделга. Шийн исторически мисси кхоачаш а яь, пролетариата диктатурах берригача къахьегамхой политически организаци хиннай, хIаьта пролетарски паччахьалкхенах — дерригача халкъа паччахьалкхе. Вай мехка социализм эргаяьккха тоаяра керттера низ а хинна дIаэттай из, хIаьта дунен халкъашта юкъерча арене социализмана карагIдаьннараш лорадара, дунен социализма позицеш чIоагIъяра, империалистически низий агрессивни политикана духьала гIулакхаш чакхдахара, дерригача халкъашца машаре цхьана леладу гIулакхаш дегIакхувлара функцеш кхоачашъю цо.

ХIанзарча этапе общества политически система дегIайоалаяра стратегически никъ советски демократи эргаяьккха тоаярах, паччахьалкхени общественнии вахара дешаш къестадеча юкъе къахьегамхоша, цар коллективашен организацешен хIара денна, хьинаре а беркате а дакъа лацара ларда тIа халкъа социалистически самоуправлени тIехь-тIехьа йиззагIа чакхъяхарах латт аьнна хет партена.

Цу процесса хьалхалатта низ ба парти — советски общества политически система ядро. Цун кулгалца болх беш я цу система вож ерригa звеньяш — мехка бахача берригача наьха, дерригача къамийн народностийн цхьоагIон шо-шоай тайпара цар хьашташи кхоачашдеш йола Советски паччахьалкхе, профессиональни союзаш, комсомол, кооперативнии кхыйола общественнии организацеш. Конституцега хьежжа гIулакхаш чакхдоахаш йолча КПСС-о лостам а тел, координаци а ю паччахьалкхени общественнии организацей балха, йоакхо ю царех хIаране шоаш кхоачашъе декхарийла йола шоай функцеш биззача боараме кхоачашъяра. Парте шийн дерригача гIулакхашца масал тел халкъа хьашташта гIулакх дара, социалистически демократизма принципаш кхоачашъяра.

Парте йоакхо ю общественен паччахьалкхенен управлени еча хана халкъа социалистически самоуправлене принципаш леррагIа кхоачашъяра, вешта аьлча, управлени къахьегамхой гIулакха яь ца Iеш, ништта законагIа хила ма йоагтIара гIана тIехьа гIа боаккхаш шоашта тIехь, Ленина ма аллара, цар шоай объединени йоацар, кхы цхьаккха тайпа Iаьдал доацаш болча къахьегамхой юкъарчал доацаш шоай гIулакх а хинна дIаоттаргйола управлени.

Парте дIахо а гIо дергда гражданий социально-экономически, политически, къаьстта шо-шоай бокъонаши паргIатонаши шеръяларан йIаьхий хиларан, уж йизза кхоачашъяра тIехь-тIехьа дукхагIа аьттув болаш дола хьалаши гаранташи вIаштIехьъяхара. Шийн граждански лоIами хьашташи хьаувттадаран кхоачашдаран мел эша таронаш йолаш ва советски саг, социализмо шийна мел луча беркатах пайда эц цо. Советски гражданино шийн бокъонаши паргIатонаши кхоачашъелга цо шийн конституционни декхараш кхоачашдарах дIакъоастаде йиш йолаш дац. Декхараш доацаш бокъонаш яц, бокъонаш йоацаш декхараш дац — из я хувцалургйоаца социалистически общества принцип. ХIаьта советски саг шийн бокъонаш, паргIатонаш, декхараш цхьоагIа хилар шаьра кхетадергдолча уйланца хьалкхувргвола гIулакх вIаштIехьдаккха гIертаргья КПСС тIатеIIа.

Парте политика меттахьчара дош — **советски социалистически паччахьалкхе дегIакхувлари чIоагIъяри,** цун демократически, дерригача халкъа юкъара хилара хьисап тIехь-тIехьа диззагIа хьаделлар.

КПСС-о хадданза йоакхо ю халкъа депутатий Советий — СССР политически ларда, халкъа социалистически самоуправлене керттерча звеной гIулакхаш массе оагIорахьара тоадара. Парте чIоагтIа лоархIам бу халкъа викалаш увттабара боарамаш, советски хоржамий система демократически принципаш эргайоахаш тоаяра, Советашка хила хьакъ долаши авторитет йолаши бола нах хержийтар духьа царех хIаране оамалаши гIулакхацара наькъаши паргIаттен массе оагIорахьарен дувцилга Iалашдара. Советий болх тоабаран керда низаш царна чуозаран, паччахьалкхенна доал дара школа къахьегамхой - нердача миллионашка яккхийтар духьа Советий депутатий состав хоржамашка массаза а кердайоахаш хургья.

СССР Лакхехьарча Советои союзни республикай Лакхехьарча Советашен законодательство леррагIа эргадахара а чурчен арахьарчен политика бIарзагIа йола проблемаш эффективно къестаяра а, халкъа депутатий Советашта хьинаре кулгаллара, шоашта отчет телача органий балхага хьежара гIо де гIерт КПСС. Моттигерча Советий лоархIам дIахо а лакхлургба регионаш комплексни экономическии социальнии дегIайоагIилга Iалашдара, моттигерча лоархIаме дешаш шоаш къестадара, цар территоре тIа йолча организацей гIулакхашта координаци ярен тIахьожам лоаттабарен даькъе.

Решенеш тIанийяь ца Iеш, уж вIаштIехьйоахилга, мишта кхоачашъю хьожилга Iалашдеш а йола органаш хиларах тарра Советий хьакъехьара ленински указанеш йизза кхоачашъяра эша дерригa хьалаш хилийта деза. МоллагIча боарамерча Советий гIулакхашка тIехь-тIехьа йиззагIа чакхъяха еза балха демократически принципаш: дешаш цхьана, паргIатта, корта а болаш дувцилгеи къестаделгеи; гласность; самокритикеи критикеи, харжархой тешам боабаьраш ха чакхъялалехьа юхабоахача дIакхачалца депутатий бехктокхами хан-ханнахьа цар отчет телгеи; исполнительнии кхычеи органий балха тIахьожам лоаттабелга; управлени еча дакъа лацара гражданаш шерра юкъеувзилга.

Парте дIахо а лоарзагIа ца йоалаш чакхбоахаргба **управленена, паччахьалкхен решенеш кийчъярен тIаэцарен,** цар нийсагIа йола варианташ хоржилга, къахьегама коллективай собранешта а хIаьта ништта шоаш бах-бахача моттигашка гражданашта а бе-беча хетарий, цар телача предложеней учет лелаелгеи уж вIаши нийсъелгеи Iалашдеш йолча **процессана демократизаци** яра тIаберзабаь никъ. ЛоархIамегIа йола законопроекташи решенеши дерригача халкъага юнцийтеи голосовани яйтеи увттаергья. ДукхагIа хургда къахьегама коллективашка, Советий массазарча комиссешка, профсоюзни, комсомольски, кхыча общественни организацешка дийцачул тIехьагIа мара царех йола решенеш тIаэца йиш йоацаш дола дешаш. Харжархой наказаш, гражданий заявленешии предложенешии вIашагIтохарен чакхъяхареи, общественни мнени хара система дIахо эргаяьккха тоае, тIанйеча решенейн уж кхоачашъярах хьахиннарийн хьакъехьа бахача нахага дикагIа хоам бе беза.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

Советски Союза Коммунистически парте Программа

(ДIахододар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

КПСС-о боккха лоархIам бу пачхьалкхен аппарат, управлене еррига органаш эргаяьха тоаяра. Советски аппарат халкъа гIулакх деш а цунна отчет луш а я. Квалифицированнии оперативнии хила еза из. Управленчески аппарат чоалхазнеи дарегIен хургйола, сов штаташ дIадоахаргйола гIулакх де, бюрократизмии формализмии, ведомственность а местничество а цIенъяь дIаяккха, шоай гIулакх ца довзачеи инициатива йоацачеи болхлоех, ко ца дувгIаш, мукъадувла деза. Тешаме ца хилар, ший карча гIулакхах пайда а эцаш эсаш дар, карьеризм, ше вIаьхий хила гIерташ гIулакх леладар, семейственность, протекционизм хоадамболлаш юхаеттеи лирагIча тайпара IаIазар де дезаши я.

Пачхьалкхен органий болхлой подотчете хилара принцип лоарзагIа ца йоаккхаш кхоачашъянза, гIулакхаш тIа болха нах, из дича нийсагIа йолча метте, хоржаш ахийтанза а цу гIулакха конкурсни система шерагIа юкъейоаланза а яргйоацаш лоархI парте. Пачхьалкхен аппарата йоагI-йоагIача звеньяй балха тIа коллегиальность лелае еза хIара кулгалхо ше-ше бехктокхаме а волаш, болхлой дар практически гIулакххашка хьежжа лархIа ма боагIIара лоархIилга, тIайца решенеш бокъонца кхоачашъяьйий хьожаш эффективни тIахьожам лоаттабелга Iалашде деза.

КПСС-о хьинаре гIо дергда **халкъа тIахьожама** низ айбара. Халкъа тIахьожама органашка къахьегамхоша беш бола болх цар политически кхетам лакхбалара, халкъа хьашташ лорадара. гIулакх пачхьалкхен наькъаца леладе Iамара, халкъа рузкъа дас санна леладара лоархIаме форма санна лоархI цо.

Парте массаза а йоакхо еш хила а хиннад, хIанз а да **пачхьалкхени общественни вахара правовой лард чIоагIъяр**, социалистически законности правопорядоки тешаме кхоачашъелга. халкъа судий а правосуде. прокурорски надзора, юстицеи милицеи кхыйолча органий а болх тоабелга. Пачхьалкхен органаш декхарийла я социалистически доалахье ший метте хулга Iалашдара, гражданий шоай доалахьара хIамаш, сий, лоархIам лорабара данза дарг мел доацар де, зуламацца хоадамболлаш къовсам лоаттабе, бокъонаш телхаеш йола моллагIа моттигаш ца нийсъялийта а уж нийсъялара бахьанаш дIадаха а.

Социалистически Даймохк лорабар, мехка оборона чIоагIъяр, пачхьалкхен кхерамзле Iалашъяр деррига халкъа Советски пачхьалкхен лоархIамегIарча функцех цаI санна лоархI Советски Союза Коммунистически парте.

Чурча хьалашка диллача вай общества эскар эшаш дац. Цхьабакъда, империализма агресси, тIема довнаш, массе тайпара провокацеш йолаяра кхерам мел болча хана лаьгI ца йолийташ уйла тIаахийтанза яргьяц СССР оборонни низ чIоагIбара, цун кхерамзле чIоагIъяра. Герзашцара Низаши пачхьалкхен кхерамзлен органаши чIоагIа фе хила, СССР-ан цун цхьоагIонхоштеи духьалара империализма тийша балхаш юхатоха, моллагIа агрессор вохаве кийча хила еза.

Социалистически Даьхен оборона чIоагIъяра лардий лард — Коммунистически парте военни строительствана, Герзашцарча Низашта ду кулгал. Кулгалдара дакъа партега а долаш кийч а ю чакх а йоах мехка оборонан кхерамзлени даькъера политика, алхха оборонительни хьисап долаши арахьара тIабоагIача кхерамах мохк лорабара тIаерзаьйи йола советски военни доктрина.

Парте деррига низаш тIаухийтаргда СССР Герзашцара Низаш стратегически совле империализма низашка хулга юкъера доаккхаш болча боараме хилийтара, Советски пачхьалкхен оборонни низ массе оагIорахьара эргабувлащ тоабалара, вежарашха долча социалистически мехкий эскарий денале доттагIал тIехь-тIехьа чIоагIдалара.

КПСС-о дIахо а хадданза йоакхо ергъя Советски Герзашцарча Низий тIема потенциал, личны состава тIема говзал, идейни денал, дика вIаштIехьъялари дисциплинеи, ший патриотически интернациональнии декхара тешаме, технически чIоагIа кийчо йолаш хилар чулоацаш хилийтара.

Герзашцарча Низий вахараи гIулакхаштеи вIаштIехьдоахаши лостам телаши йола ший влияни дIахо а чIоагIъянза, единоначале принцип чIоагIъянза, эскареи флотеи политорганийн партийни организацейи лоархIам а влияни а лакхъянза, халкъацара эскара дулхах-цIех бола бувзам кхы а чIоагIагIа хургбола гIулакх данза даргдоацаш лоархI КПСС-о. ХIара коммунист, хIара советски саг декхарийла ва мехка оборонни низ хила боаггIача боараме лоаттабара шоай де йиш йолаш мел дола хIама де. **Социалистически Даймохк лорабар, Герзашцарча Низий мугIарашка гIулакх дар — СССР гражданий деза декхари сийлахьа гIулакхи.**

Парте эггара чIоагIагIа лоархIам бу общественни организацей — халкъа социалистически самоуправлене система лоархIамеча звеньяй лоархIам лакхбара.

КПСС-о ший декхар лоархI **профессиональни союзий** — нах дукхагIа чуозаш йолча къахьегамхой организаце, управлене школа, боахам лелабара школа, коммунизма школа авторитети влиянии тIехь-тIехьа дукхагIа лакхъялара гIо делга. Шоай керттера функцеш леррагIа кхоачашъе езаш я профсоюзаш: халкъа рузкъа дебадара, наьха къахьегама, быта, салаIара хьалаш тоадара ма могга гIо дар, къахьегамхой бокъонаши хьашташи лорадар, наха даим коммунистически кхетам балар, производственнии общественнии гIулакхашка уж юкъеувзар, сакхетаме къахьегама дисциплина чIоагIъяр.

Профсоюзни организацеша хьинарегIа дакъа лаца деза халкъа социалистически самоуправлени дегIакхувлача, пачхьалкхен, боахама, культура гIирсаш хьалдара овлангара дешаш къестадеча, Советашцеи къахьегамхой кхыча организацешцеи бувзам айхагIа лелабе, социалистически лхьа, хьалха латта опыт дIайовзийтареи юкъеюхахьареи боарам лакхбе, социальни нийсхон принципаш кхоачашъяра лоаттабеча тIахьожама общественни формаш дегIакхувла, къахьегама коллективай полномочеш чакхъяхара гIо де деза.

КПСС-о лархIа а йоагIаш ший дикагIйола гIончеи тешаме тIехьеи лоархI **Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союз** — дукхамиллионни общественно-политически организаци. Парте дIахо а лакхбергба хьатIакхувча ноахала кхетам балара, мохк социально-экономически дегIабоалабелга сихдара декхараш практически кхоачашдара даькъера комсомола лоархIам. Комсомола кулгал а деш, КПСС-о къаьстта уйла тIайохийт цун мугIараш организационно-политически чIоагIдара, кагирхой союза самодеятельни хьисапа. Кагийча наьхен мехкарийн къахьегамен общественнии хьинар тIатеIIа дегIакхувла, уж марксистско-ленински мировоззренех, политически нравственнии культурах кхебе, царна социализман машареи кхелашта хьалхарча бехктокхамах бола сакхетам бала беза комсомоло.

Кооперацe — колхозий а потребительски, чуIа цIеношгIирсаш хьалдеш йолча кооперативай а, кооперативни организацейи объединенейи гIулакхаш эргадоахаш тоаде гIерт парти, царех социалистически самоуправлене лоархIаме форма а халкъа боахам дегIабоалабара эффективни средство а лоархIаш.

КПСС-о гIо дергда творчески союзий, Iилман, Iилман-технически, культурно-просветительни, спортивни, оборонни кхыча шоай лоIамечен обществай, бахача наьха общественни самодеятельноста органий хьинар дIахо айдара. Шоай функцеш кхоачаш а еш, парте политика чакхйоахача тIехь-тIехьа доккхагIа дакъа лаца, шоашта чухьа шоаш вIашагIтехача къахьегамхой хьашташ массе оагIорахьара хьаллоаттадареи кхоачашдареи, советски наьха граждански инициативеи бехктокхами чIоагIбара йоакхо е езаш я уж организацеш.

V. Идейно-кхетама болх, образовани, Iилма, культура

Парте динза дарг мел доацар дергда мохк социально-экономически дегIабоагIилга сихдара, марксистско-ленински идеологе эргалонаш еча низах биззача боараме пайда эцара, советски наха идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам балара, **духовни беркат, моральни цIенал, физически унахцIенал шийна чухьа цхьана таръеш вола массе оагIорахьара дегIавена, общественни хьинаре саг хьалкхевара тIаберзабаь лаьрххIа болх бара.**

КПСС-о идеологически балха тIа керттера лоархI лакхача идейностеи коммунизмана мутIахьа хургволчеи, советски патриотизмаи пролетарски социалистически интернационализмаи, къахьегамцеи общественни рузкъанцеи сакхетаме никъ лелабергболча уйланца къахьегамхошта кхетам балар, тIехь-тIехьа дукхагIа духовни культура ганзашца уж бувзабалийтар, социалистически вахара хьисапа новкъарле еш долча гIулакхий хир хоададар.

Сага кхетам балар халкъа берката кхолламаш деча къахьегаме, общественни вахаре, социально-экономическии культурнии гIирсаш хьалдеча юкъе цо практически дакъа лацарах дIакъоастаде йиш яц аьнна хет партена. Бокъонца долаш долчох, цун реальни проблемаех дIахадаро абстрактни просветительствана. цхьаккха корта боацача даьссача хабарашта тIабуг идейно-кхетама болх, коммунизм хьалъяра саготагIа долча декхарашта юстарэ боаккх. КIоаргача идейно-теоретически чулоацамцеи шерача информативностацеи белгалдоалаш хила деза идеологически гIулакхаш, цар йиззаи нийсеи лархIа еза чурчеи дунеи халкъашта юкъерчеи вахара реальносташ, къахьегамхошта тIехь-тIехьа дукхагIа эшаш хула духовни хIамаш, наха гаргеи, бакъи, кхетадеши хила деза уж.

Доши гIулакхи цаI хилар — дерригача партийни пачхьалкхени гIулакхий лоархIамегIара принцип — политика-кхетама балха а хиланза даргдоаца хIама да. Цунна юкъе хьинаре дакъа лацар — ерригача кулгалдеча кадрай декхар, хIара коммуниста декхар.

Парте укх тайпара декхараш оттаду:

1. Идейно-кхетама балха даькъе

Iилман мировоззрени вIаштIехьъяккхар. Марксизм-ленинизм, философски, экономически, социально-политически уйлай бIарччеи нийсеи йола система хиларах тара, лард а йолаш йолча советски общества духовни вахаре Iилман мировоззрене доал делга Iалашдаьд социализмо. Парте ший лоархIамегIара декхар лоархI советски общества вахарера керда явленеш йовзареи вIашагIтохареи, социалистически содружества вокх мехкий, дунеи коммунистически, болхлой, къамий-кортамукъалеи, демократически болама опыта учет яра, естественнии общественнии Iилмашта карагIдаьннарий анализ яра ларда тIа марксистско-ленински теори дIахо творчески дегIайоалаяр.

КПСС-о даим йоакхо ергья берригача советски наха марксистско-ленински хьехам кIоаргга Iомабара, политически культура лакхъяра, парте политика кийчъеча сакхетаме дакъа лацара, из хьинаре чакхъяхара.

Къахьегамца кхетам балар. Кхетама балха юкъметте оттаду парте къахьегам кIоаргга лоархIаргболаши тешшаме, юкъарча гIулакха къахьега кийча хургволаши йола уйла хIара советски сага дег чу йоссаелга, из къахьегам хьаькъалца е физически беш бале а. Къахьегам — общества материальнии духовнии рузкъа духдувла керттера хьаст, сага социальни сийлен керттера бустам. цун дезагIа дола декхар, сага коммунистически кхетам балара лард. Парте дIахо а йоакхо ергья тешамеча, лакха овсареча къахьегама сий ма могга лакхдара, балха тIа инициативеи творчествои дегIакхувлара, къахьегамцара гIулакх коммунистически хьисапе леладелга чIоагIдара.

Коммунистически мораль чIоагIъяр. Долхаш-долхаш коммунизмагахьа ухача хьалашка тIехь-тIехьа йиззагIа хьаеллалу эггара адамал долаш. нийсхо йолаш, бакъахьара йолча революционни къовсамо лерхIараштa, коммунизма идеалашта тешаме хилара ларда тIа латтача коммунистически морала творчески потенциал. Вай морало шийна чулаьцад чоалхазне, сага юкъара нравственни рузкъа санна, иштта дуккхача бIаьшеренашка эксплуатацена духьала, паргIатои социальни нийсхои бахьан долаш, иразии машари бахьан долаш лоаттабаьча къовсаме адамаша хьаккхелла наьха оамалийи царна юкъерча отношенеи боарамаш а.

КПСС-о чIоагIъяр духьа къахьегаш йола коммунистически мораль, из я:

— **коллективистски мораль.** «ЦаI массанена а тIехьа, массава а цхьаннена тIехьа» — иштта я цун керттера принцип. Из тарлургьяц эгоизмаца, ше шийна дукхавезарца, шийна гIойле йола гIулакхаш леладарца, цо массе оагIорахьара дика цхьана тарду дерригача халкъа коллективни, хIаране хьашташ;

— **гуманистически мораль.** Цо айву къахьегама саг, из кIоаргга лоархI, цун сий IотоIаделга лац цо. Бокъонца йола адамий отношенеш — новкъосташха цхьана гIулакхаш леладареи вIаши новкъостал дареи отношенеш — чIоагIъю, дикадар хилар ловлга, тешам, хIаранеи общественнии вахаре дог цхьалхеи эзделцеи хулга чIоагIду цо наха юкъе;

— **хьинаре, гIулакхаш деш йола мораль.** Керда къахьегамеи творчески хIамаш карагIдувла, чIоаггIа безам а болаш коллективеи берригача мехкеи вахаре дакъа лаца, социалистически вахара хьисапа новкъарле еш мел дола хIама цхьанна а тайпара тIа ца эца, коммунистически идеалаш бахьан долаш тIатеIIа къовсам лоаттабе дог оттийт цо сага.

Патриотически интернациональнии кхетам балар. Парте дIахо а хадданза болх бергба советски сага уйлашка Октябра Даьхенцара, ше ваьчеи хьалкхийначеи лаьттанцара безам, дуне тIа эггара хьалхарча социалистически пачхьалкхенна карагIдаьннача исторически хIамаех деш дола доккхал пролетарски, социалистически интернационализмаца, вежарашха долча мехкий къахьегамхошцарча, империализмана духьала, социальни прогресси машари бахьан долаш къовсам мел лоаттаберашцарча классови солидарноста уйланца цхьана тардеш хилийтара.

КПСС тIатеIIа вIаштIехьдаккха гIертаргья хIара советски сага дег чу СССР деррига къамаши народносташи вIашкаувзача доттагIалеи вошалеи уйла, къамашта юкъерча юкъмоттига лакха культура хургйола, национализмаи шовинизмаи, ший къамангара дIаиккхараш ца лархIареи ший къам тIех лархIареи белгалонаш, вахари саги коммунистически хьисапе кердавакххара новкъарле еш йола обычеши нраваши ловргйоаца гIулакх.

Парте идейно-кхетама балха лоархIаме декхар — тIема-патриотически кхетам балар, социалистически Даймохк лорабе, ший деррига низаш, хIаьта нагахьа санна эше, вахар а, цунна дIадала кийча хургвола уйла дег чу вIаштIехьъялар.

Атеистически кхетам балар. Динах тешара е ца тешара енна конституционни гарантеш леррагIа кхоачаш а еш, парте мегаргдоацаш лоархI динах обществаи сагеи хьашташта лене пайда эца гIертар. Дин харц уйлаш дIаяхара нийса никъ — наьха къахьегамеи общественнии хьинар айдар, царна просвещени ялар, керда советски обрядаш хьакхоллари шерра дIайоаржаяри.

Коммунистически кхетам балара беча балха лоархIаме бIарчча цхьа дакъа — **хийрача идеологеи моралеи белгалонашца, дерригача негативни хIамашца**, наьха сакхетам чу ширача замах юхедисача воча хIамашца санна, иштта общественни вахара бе-беча доакъошка беча практически балха тIарча кхоачамбоацарашца а, къоастае еза ха хьатIаэтта проблемаш къоастаелга гоадарца лоаттабу **къовсам.** Парте эггара чIоагIагIа лоархIам бу къахьегама дисциплина телхаелга, хIамаш лечкъаелгеи кхааш ийделгеи, спекуляции тунеядствои, корта бохабу малараш мелилгеи хулиганствои, частнособственнически психологи а харцахьарча наькъаца рузкъа Iоаде гIертилга а, несел делгеи тоама хIамаш леладелгеи овлангара денз леррагIа а тIатеIIа а дIадахара. Цу гIулакха бизза пайда эцанза баргбац общественни мнене авторитетах санна, иштта закона низах а. Кхетам балара Iалаьмате боккхача лоархIаме да общественнии хIаранеи вахаре, граждански декхар кхоачашдеча хана дика масал бIаргадайтар.

Буржуазни идеологена духьалара къовсам. Дунеи халкъашта юкъерча арене латтача эггара ирагIча къовсамо хьахьокх дунеи ши система — социализми капитализми бе-бе хилар. КПСС-о ший декхар лоархI реальни социализмах, Советски Союза чурчеи арахьарчеи политиках дола бакъдар халкъашта дIахайтар, советски вахара хьисапа ма могга пропаганда яр, адамаш гоама дола империализма оамал, нах боацабара маIан тIатеIIа, ма дарра хьагучадахар. Советски наха боккха политически сакхетам лургба цо, общественни явленей бокъонца йолча классови позицешкара мах бе, социалистически общества идеалаши духовни беркати лораде Iомабергба уж.

Общества вахаре чIоагIлу **массови информаце средствайи пропагандаи** лоархIам. Чурчеи дунеи халкъашта юкъерчеи вахара, экономическии социальнии явленей цар кIоаргга анализ ергйола, керда, хьалхалаттар хьинаре хьаллоацаргдола, наха дагайоахка, актуальни проблемаш гIеттаергйолеи уж къестаяра наькъаш хьалхадоахаргдолеи гIулакх де гIертаргья КПСС. Шоай выступленеш политически кхетаеши хьалхашка латта декхар кхоачашдара, тIаерзаьйи, чулоацам кIоарга болаш, оперативни, информацех йизза, къаьгаи кхетаеши хиларца нах тешабе безаш да кепайоазув, телевидени, радиовещани. КПСС-о дIахо а хьинаре хьаллоацаргъя, новкъостал а дергда прессана, массови информацеи пропагандаи ерригача средствашта.

Къаьстта уйла тIаухийтаргъя телевидени дегIакхувлара, баха нах радиои телевизионнии программашца ма могга шерагIа чулацара, передачай чулоацам дикагIа, идейно-художественни боарам лакхагIа болаш, безам тIаозаш хилийтара.

Массово-политическии пропагандистскии балха тIера овлангара денз хоадамболлаш дIадаккханза даргдац даьссача хабараш дувцилга, формализм, примитивизм. Цун еррига формашеи средствашеи новкъостал де деза мехка хьалхашка латта декхараш кхоачашде наьха творчески хьинар оарцагIдаккхара, партийни, пачхьалкхен органий, общественни организацей болх шерра дIабовзийтилга, нахацара юкъмоттиг юхьдуххьали къайлагIа хIама доацаши лелаелга, общественни мнени нийса вIаштIехьйоаккхилгеи практически гIулакхашта цо ю влияни лакхъелгеи Iалаш а деш. КПСС-о даим йоакхо ергья идеологически балха материальни база чIоагIъяра.

2. Халкъа образоване даькъе

Парте леррагIа чакхбоах сакхетам бола, чIоаггIа дийша, физически сайна. иштта хьаькъалца а къахьегалургдолаш, халкъа боахаме, общественнии пачхьалкхени вахара бе-беча доакъошка, Iилмаи культураи сфере хьинаре гIулакхаш леладургдолаш бола нах хьалкхебараи кийчбараи тIаберзабаь никъ. СССР-е хьаьча бокъонца халкъа йолча школо Iалашдаьд беррига гражданаш знанешка кхоачилга, йиш хилийтай дуккха нах йоазув-дешар ца ховш хилар лоаццача исторически хана дIадаккха а массанега а юкъера образовани яккхийтарга довла а.

Социально-экономически дегIаахар сихдара эшараш, коммунизм хьалъяра перспективаш, Iилмаи техникаи прогрессо хьалхашка уттаду дIадехараш теркал а деш, КПСС дIахо хьоргда халкъа образоване система тоаяр. Мехка чакхйоаккхаш латта юкъарча образованеи профессиональнии школа реформа латт цаI йолча къахьегама политехнически школа ленински принципаш творчески дегIакхувлара кIийлеи тIа, тIаерзаяь я кагирхой образованеи царна кхетам балареи боарам кхы а лакхагIа айбара; наьха новкъостал доацача къахьегама вахара уж кийчбелга тоадара, довлаш-довлаш массане юкъерча профессиональни образованега довлилга кхоачашдара. Школа де дезар да Даьхе езаш, ханна шоайла боккхагIа барий, дайи ноаноййи, хьехархой сий деш шоаш хила безаш хиларах дешархой дIакхетабар, шоай дешара а къахьегама а динал лакха хилийтарах, оамалаш дика хилийтарах бола шоай бехктокхам лакха хилар ховш а дешархой самоуправлени дегIакхувлаш а хургболаш царна кхетам балар. Белгалдаь гIулакхаш чакхдоахаш латтача хана кхоачаш хургда профессиональнии юкъарча образованеи школа дIахо дегIаахари гарга яхари, хIаьта перспективе цхьа школа хулаш вIашагIкхетар.

Iилман-технически социальнии прогресса дIадехарашка хьежжа хургда юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи образоване система дIахо дегIаахар. Цо де дезар да производства, Iилма, культура дIадехараш бокъонца а ханнахьа а теркалдар, халкъа боахам лакха профессиональни кийчо йолча, идейно-политически боарам хила ма беззара болча, организаторскии доал дареи балха навыкаш йолча специалисташца Iалашбар. Боккха теркам тIаухийт парте заочнии сайрийнарчеи дешарца цхьан, берригача къахьегамхошта образовани дIахояхьара, знанеш хадданза шеръялараи кердаяхараи, цар юкъара культуреи профессиональнии боарами даим дегIакхувлара ма эшшара йола таронаш хьаергйола квалификаци лакхъяра система дегIакхувлара.

Парте кIаьд ца луш йоакхо ергья педагогически кадрий, образоване ерригача система материальни база чIоагIъяреи дегIакхувлареи.

3. Iилма даькъе

Производительни низаш дегIакхувлачеи общественни отношенеш эргаяьха тоаечеи, техникаи технологеи принципиально керда тайпаш хьадеча, къахьегама овсарле лакхъеча, лаьттаи, океана, космоса ченаш караерзаеча, гонахьара го лорабечеи тоабечеи тIа-тIа боккхагIча лоархIаме хулаш латт Iилма.

Iилма даькъера парте политика тIаерзаяь я знане дерригача доакъой динамични прогресса эша дика хьалаш хьадара, кадрашта, материальнии финансовии ресурсашта белгалдаьча экономически социальнии де лерхIарашка кхоачилга Iалашде, общество духовно дегIакхувлилга сихде, мехка тешаме обороноспособность чIоагIъе лаьрхIача эггара перспективнегIа долча лостамашка концентраци яра.

Естественнонаучнии социальнии познане принципиальни а техка нийсъяь а кIийле хила а хишай хIанз йолаш а я диалектико-материалистически методологи. Из дIахо а творчески дегIакхувла еза, нийбе а ховш пайда нийбе беза цунах тохкама балхаш деш.

Советски Iилма де дезар да Iилман-технически прогресса кIийлен тIарча лостамашка керттерча позицешка латтар, перспективни а хIара деннара а производственни социально-экономически проблемаш эффективно а ханнахьа а къестаяр. ЛоархIаме да лехамийи фундаментальнии тохкамаш кхыдарел хьалха а дувлаш дегIаухилга Iалашдар, Iилман идеяшта халкъа боахаме а адамий кхыча гIулакхашка а ма хулла сихагIа материализаци е гIертар. Даим эргайоахаш тоае еза Iилмаи производстваи интеграце, Iилман-технически прогресса доал дара организационно-боахама формаш, шердала деза эггара чIоагIагIа эшаш дола прикладной тохкамаши опытно-конструкторски разработкаши, лакхдала деза царех хьахулараш. ЛеррагIа чIоагIданза даргдац академически, вузовски, отраслевой Iилмаша цхьана ду балхаш.

Обществоведий теркам тIалостабе беза дерригача дунен дегIаахара, социализма хьалашка СССР, кхыча социалистически мехкашка керда общество хьалъяра опыт, производительни низийи производственни отношенейи, материальни а духовни а формай диалектика, коммунистически формаци хьахилара закономерносташ, довлаш-довлаш цун лакхарча фазага довлара наькъаши средствашии йовзареи царна анализ яреи. Социалистически общества объективни вIашдухьаленашта Iилман анализ яр, уж къестаяра шеко йоацаш нийса йола рекомендацеш, тешаме экономически социальнии прогнозаш уттаяр — дегIаахара хIанзарча этапера общественни Iилмай тIехьадаккха йиш йоаца декхар.

КIоаргга йовза езаш я коммунистически, болхлой, къамаш мукъадахара боламашка, капиталистически обществе латташ йола процессаш. Дуне дегIаахара леламо кIезига уттадац адамленна хьалхашка глобальни масштаба хаттараш. Iилман уйла нийса жопаш тела деза цу хаттарашта. Общественни Iилма лоархIаме декхар хиннад хIанз долаш а да буржуазнии реформистскии идеологена, ревизионизманеи догматизманеи духьала къовсам лоаттабар.

Парте хьаллоац денал а гойташ беш бола лехам, Iилманна чура идеяштеи лостамаштеи юкъера яхь, беркате дискуссеши дешаш дувца уттадари. Iилманца тарлуш дац схоластически къамаьлаш санна, иштта денале теоретически обобщенеш а ца еш факташ пассивно дIаязъяр, конъюнктурщина, бокъонца долаш долчох дIахадар. ХIанзарча ханара проблемаш чоалхане, комплексни хьисапе хиларо дIадех общественни, естественни, технически Iилмай интеграци кIоаргъяр. Кхы а шерагIа дегIааха еза эггара лоархIамегIарча проблемашта междисциплинарни тохкамаш делга. Iилман кадрай хиланза яргйоаца мобильность хулга, Iилман учрежденей структура, тохкамаш, разработкаш гибкость йолаш хулга Iалашдеш йола Iилман организаце формаш. Лакхбе беза экономически социальнии дегIаахара планаш уттаечарен кхоачашъечарен цар лоархIам. Iилманна прогресс яра хиланза даргдоаца хьал да цунна керда низаш даим чуахар. цу даькъе производства сферера а. Iилманхой творчески таронех эца а ховш пайда ийбар. теоретически а прикладной а проблемашта разработка еча цар лоацача даькъага хьежжа цар къахьегама стимулировани яр.

4. Культура хьаяра, литература, искусства даькъе

Дерригача дуненга къоабалъяь, ше тIаэцийта мега йола бокъонца халкъа йола дукхача къамий советски культура хьаяр — вай строя исторически толам. Цун низ болча влияне хьаст ба вахара бакъдолчунна, социализмаи коммунизмаи идеалашта тешаме хилар, гуманизми оптимизми кIоарга хилар, халкъацара бувзам айха хилар.

КПСС боккха теркам тIаухийт духовнии материальнии культура йIаьхий ганзаш къахьегамхошка кхы а дикагIеи кIоаргагIеи караерзайтара, художественни творчествана уж хьинаре юкъеозара. Культура хьаяра ленински принципашца леррагIа хьалхле а лувцаш, парте йоакхо ергья къахьегамхошта, кхуви йоагIача тIехьенна даймехка а дунеи а художественни культура дикагIа йолча образецашца эстетически кхетам балара. Эстетически юхьиго кхы а сий доаккхаргда къахьегама, айдергда сага дог, хоздергда цун вахар-лелар.

Культура сфера де дезар да тIа-тIа дегIаухаш дола бахача наьха духь-духьача категореша дIадехараш царна лоаттадар, самодеятельни художественни творчествана хила езаш йола таронаш халкъа Iалашъяр, цун способносташ дегIакхувлар, вахара социалистически кеп йIаьхий яр, дог латташ дола эшараш хила ма деззара хулийтилгеи эстетически вкусаш лакха хулгеи вIаштIехьдаккхар. Уж декхараш толаме кхоачашдара хиланзадаргдоаца хьал лерхI парте культурно-просветительни балха чулоацами методаши цахаддаш эргайоахаш тоаяр, цун материальни база чIоагIъяр, юрташкеи керда караерзаеча районашкеи культура интенсивно хьалъяр.

Парте ма могга новкъостал дергда культурая искусстваи лоархIам лакхбара. Цар де дезар да халкъа хьашташ кхоачашдар, коммунизма гIулакх хьаллацар, миллионаш болча наьха дегагIозеи вдохновенеи хьаст хилар, цар лоIам, хетараш, уйлаш ювцар, уж идейно бIаьхий баран царна нравственни кхетам балараи гIо дар.

Литературеи искусствои дегIаахара керттера никъ — халкъа вахарцара бувзам чIоагIбелга, социалистически вахаре долаш дар бокъонцеи лакхача художественни хьисапеи хьахьокхар, кердадар, хьалхалаттар дог айдеши къаьгган хьагучадаккхар, общественна дIахьалхашкахьа ахара новкъарле еш мел дар бIагалдаккхар.

Социалистически реализма искусствана ларде ухк халкъалеи партийностеи принципаш. Даьхени дунеи культура прогрессивни традицеех пайда эцарцеи уж дегIакхувларцеи цхьана тарду цо художественни хьисапе вахар ше ма дарра хьахьокхара бIубенна кердачоа тIакхувш хилар. Литератураи искусстваи деятелашта хьалхьашка шерра наькъаш хьадийллад бокъонца паргIато а йолаш, кхоллама болх бара, говзал лакхъяра, дукхача тайпара формаш, стилаш, жанраш дегIакхувлара.

Халкъа культурии боарам тIа-тIа лакхлуш хиларга хьежжа общества вахара, цун морально-психологически хьала искусствас еш йола влияни а чIоагIлу. Кхоллам ший идейни лостам болаш хилийтара бола культура говзанчий бехктокхам лакхбу, цар произведеней художественни низ совбоах цо.

КПСС талант а, художественни лехам а чIоагIа лоархIаши боча хеташи я. Цунца цхьана творчески союзех, общественни мненех, марксистско-ленински художественни критиках ког-гIортилга а еш, цо даим къовсам лоатта а баьб, лоатта а бергба идейность ца хиларца, кегаенна, хIама бе-башха доаца мировоззрени хиларца. эстетически лерттIа ца хиларца. ремесленничестваца.

Советски культура гIо ду халкъашта вIаши дагардар дIа-юха довзара, уж вIаши гарга увзара, империализмана, реакцена, тIема духьала хьинаре къовсам лоаттабу. Социалистически общества духовни йIаьхий идейности дукха оагIонаши йола духовни вахар, цун реальни гуманизм шийна чулаьцача цо йIаьхегIа ю дунеи культура, ше адамлеи духовни прогресс сихъяра Iалаьмате боккха низ бола фактор хургйолча коммунизма культура прообраз санна тIа-тIа чIоагIагIа гучаювл.

КХОАЛАГIА ДАКЪА

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА АРЕНЕРА, МАШАРИ СОЦИАЛЬНИ ПРОГРЕССИ БАХЬАНЦЕ ЛОАТТАБЕЧА КЪОВСАМЕРА КПСС ДЕКХАРАШ

Дунеи халкъашта юкъе КПСС-о лелаю политика лоалахи Iазапахи мукъаьннача, тIом хьоабара хьаштдола классаши социальни группаши йоацача социалистически общества гуманни чулоацамгара хьайоагIаш я. Из айхха ювзаенна я парте овлангара, стратегически долча декхаращца, цо хьагойт советски халкъ кхоллам беш къахьегара, дерригача халкъашца машаре дахара цхьа лоIам болаш долга.

КПСС дунеи халкъашта юкъерча политика керттера декхараши лостамаши:

— СССР-е социалистически общество эргалькха тоаярах коммунизмагахьа дIахьалхашкахьа ахараи доазол арахьа аьттув бола хьалаш Iалашдар; дунеи тIом хьара бола кхерам дIабоаккхилга, массанахьа кхерамзле хулга, герзаш дIадоахилга Iалашдар;

— СССР-о вежарашха долча социалистически мехкашца дIа-юха леладу гIулакхаш тIагIертта шердари кIоаргдари, дунеи социализма система чIоагIъяраи прогресс яраи массе тайпара гIо дар;

— Iазапах мукъаьннача мехкашца нийсхони доттагIалеи ларда тIа леладу гIулакхаш дегIакхувлар;

— СССР-о вIаши цхьана машаре дахара, корта бола а вIаши пайдане а гIулакхаш леладара ларда тIа капиталистически мехкашцара лоаттаю отношенеш хьаллувцар, дегIакхувлар;

— коммунистически революционно-демократически партешца, дунеи халкъашта юкъерча болхлой боламца, халкъий къамаи-кортамукъалеи къовсамца интернациональни барт-цхьоагIо хилар.

КПСС-а доазол арахьарча политика проблемай хьакъехьа лувцача наькъо шийна чулоац советски халкъа хьашташ чIоаггIа лорадарца, империализма агрессивни политикана бIубенна духьале ярца цхьана диалог яра, дунеи халкъашта юкъера дешаш, переговораш а еш, конструктивни хьисапе къоастадар.

Парте белгалбаьчеи Советски пачхьалкхено леррагIа чакхбоахачеи доазол арахьа машара тIехьарча наькъаца мехка оборонни низ чIоагIбелга вIаши тардеш хиларо советски халкъа, дунеи планетерча дукхагIболча наха XX бIаьшере эггара йIаьхагIа йолча юкъа тIом боацаш бахара таронаш Iалашъяьй. ДIахорча хана а советски наха хIама хьакхоллаш болх бара машара хьалаш хилийтара, дунеи халкъашта юкъе латта отношенеш унахцIенагIа яра, дунеи тIа чIоагIа даьржа дола герзаш хьаIоаделга юхасоцадара, ядерни тIом хьара бола халкъашта тIалатта кхерам дIабаккхара шийгара доагIаш мел дар дергдолаш я КПСС.

ХIанзарча а тIехьа тIадоагIача а нсахалий вахар духьа машар лорабарал, чIоагIбарал, агрессеи милитаризмаи низашта дирст йолларал доккхагIеи бехктокхамегIеи декхар дац. **ТIемаш а герз а доацаш машар оттабар — социализма идеал.**

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

Советски Союза Коммунистически парте Программа

I. Социалистически мехкашца дIа-юха гIулакхаш лоаттадар

Советски Союзан кхыча социалистически мехкащей дIа-юха леладу доттагIала бувзамаш дIахо дегIакхувлари чIоагIдари хьалхарча аргIан лоархIам бола декхар лерхI КПСС-о.

СССР дунен социалистически система ерригача пачхьалкхенашца чIоагIа новкъостий хьисапе, массе оагIорахьара дIа-юха цхьана гIулакхаш леладеш хулга Iалашде гIерт парти: Цо кхетаду социализма мехкаш вIаши кхотадалар царех хIаране хьашташа а юкъарча хьашташа а дIа ма деххара долга, машара гIулакх, социалистически идеалаш котъяхара тIадерзадаь долга.

КПСС-о къаьстта лоархIам бу Советски Союзо социалистически содружества мехкащара доттагIал чIоагIдара, царца лоаттаду бувзамаш дегIадоаладарен эргадоахаш тоадарен гIулакха.

Царна юкъе массе оагIорахьа дIа-юха латта гIулакхаш дIахо дегIакхувла низ ба доал бе доалла коммунистически болхлойи партеш. Вежарашха долча мехкий коммунистий барт-цхьоагIо чIоагIъяр а, обществана кулгалдара практика дIа-юха эцаш йIаьхегIа яр а духьа, парте ерригa звеньяш — центральни комитеташкара деиз юххьанцарча партийни организацешка кхаччалца яраш чулоаца партешта юкъера бувзамаш дIахо а чIоагIдергда КПСС-о; шин оагIоно санна, дукхабараша вIаши цхьана а хетараш дIа-юха оалаш, опыт екъаш уж хилийтара гIо дергда.

Советски Союзои социализма мехкашеи кхыча пачхьалкхенашца дIа-юха лоаттаду гIулакхаш дIахо чIоагIдара, уж договорни хьисапе чIоагIдара, законодательни органашта юкъера бувзамаш дегIакхувлара, цар политически даькъе шоайла лоаттаду бувзамаш дIахо доаржадара тIаберзабаь никъ дIахо хьоргболаш я КПСС.

Советски коммунисташ тIехьа ба дунен халкъашта юкъерча арене царех хIаране хьалаши хьашташи, содружества юкъара хьашташ теркал а деш, вежарашха долча мехкаша дIа-хьа лоаттаду гIулакхаш кхы а эффективнегIа хилийтара.

НАТО империалистически тIема блок йолаш йолча хана парте дикза даргдоацар санна лерхI империализма агрессивни дагалаттараштa духьала коллективно оборона лувцара, чIоагтIа машари дунен халкъашта юкъера гIулакхаш шердари духьа цхьана къовсам лоаттабара инструмент йолча Варшавски Договора Организаце болх эргабаькха тоабара массе тайпара гIо дар.

Экономически дIа-юха леладеча гIулакхий даькъе социализма мехкаш кхотадара материальни лард йола социалистически экономически интеграци дIахо кIоаргъяра тIехьа я КПСС. Къаьстта лоархIаме лерхI цо производствана интенсификаци яра, Iилман-технически прогресс сихъяра юкъметтерча лостамагIа исторически лоархIам бола декхар шоай халкъий хьал-таронаш айяр духьа Iилмани техникаи хьалхалаттача рубежашка кхачар — цхьана кхоачашдара вежарашха долча мехкий низаш вIашагIтохар лерраргIа чакхдаккхар.

Интеграци тIа-тIа кхы а боккхагIча боараме содружества мехкашка общественни производствеи социалистически вахара хьисапеи прогресс яра, цар экономически дегIаахара процессаш цхьан боарамга кхоачаяра, дунен тIа социализма хьалаш чIоагIдара гIо де дезаш я аьнна лерхI парте

Экономически политика къоастаяра, вIаши цхьана леладеча боахама гIулакхий механизм эргаькха тоаяра, цун керда формаш лахара, производствана специализации кооперированни елга кIоаргдара, планашта координаци яра, хьалхалатта опыт дIа-юха эцара, объединенештеи предприятештеи юкъе юкъарчал доацаш бувзамаш оттадара вежарашха йолча партеша беча балха юкъе хьинаре дакъа лоацаргда КПСС-о. Шин а дукхача а оагIоний программай ларда тIа Экономически ВIаши гIо дара йолча Совета лоархIам айбара, экономически Iилман-технически вIаши цхьана леладу гIулакхаш шердара гIо дергда цо.

Социалистически капиталистически пачхьалкхенашта юкъе нийсхо йолеи шинна а оагIон аьттув боалийтеи гIулакхаш оттар хила доагIаш долеи пайданеи хIама а лоархIаш, цунца цхьана социалистически интеграци дегIаяро империализма моастагIала акцешта духьалара содружества технико-экономически низаш эшалургдоацаш чIоагIдеш, капитализма ше хьаеча экономически кризисаштеи кхыча негативни процессаштеи влияни ергйоацаш из хила деза, аьнна а хеташ я парти.

Социализм хьалъяра, къахьегамхоштa коммунистически кхетам балара, хIаьта иштта творчески чулоацам кIоаргбеши, цун революционни маIан лорадеши, марксистско-ленински теори дегIайоалаяра хьакъехьара опыт Iомаяраи цох пайда эцараи тIадерзадаь идеологе сфера даькъера вежарашха йолча партей низаш вIашагIтохара тIехьа я КПСС. Коллективни хьаькъал оарцагIдаккхаро, духовни маьхаленаш дIа-юха хувцилга, Iилман культуран даькъе цхьана гIулакхаш леладелга хадданза шерлуш хиларо гIо ду социалистически мехкашта юкъера доттагIал дIахо кIоаргдара.

Вежарашха долча халкъий исторически кхелаш вIаши къоастае йиш йоацаш юкъарен хиларах бола сакхетам дIахо а чIоагIбара гIо дергда парте. Социализмах дола бакъдар доаржадар, империалистически политикаи пропагандаи харцо хьагучаяккхар, антикоммунизми антисоветизми юхатохар, догматически ревизионистски уйлашца къовсам лоаттабар — уж деррига декхараш толаме кхоачашде аьттув боал коммунисташа цхьоагIо йолаш къахьегаш хилча.

КПСС-о шин интернациональни декхар лерхI кхыча вежарашха йолча партешца цхьана социалистически содружества цхьоагIо чIоагIъяр, цун низи влияни совъяккхар. Из чIоагIа хиларах, хIара мехко хIама хьакхоллаш доахача толамех, шоай гIулакхаш хьалхашка латта декхараш кхоачашдаран вIаши барт болаш цар чакхдахарах дуккхача даькъе тийша хургба социализма капитализмаца лоаттаеча яхьа лоаттам, дунен цивилизаце кхоане.

Дунен социализма система дегIаахара опыто хьахьокх общество бIубенна дегIаахийтара санна, мехкашта юкъе гармонични гIулакхаш дIа-юха лоаттадайтара а мел эша таронаш социалистически строяс хьаеш хилар. Бакъда, е из а, е кхыдар а ши-шегIа хулаш дац.

Мехкий экономически политически дегIаахара боарамаш, исторически культурни традицеш, цар хьалаш цхьатарра дац. Социалистически мехкий общественни дегIаахар даим нийсса болча наькъагIа дIадодаш хилац. Цун хIара йоккхача хан-юкъо шоаш кхоачашделга къовсамцеи лехамашцеи, вIашдухьаленаши халонаши эшаярца дувзаденна керда чоалхане декхараш хьалхашка увттаду.

КПСС чIоагтIа дог тийша я цу дерригне шийна Iалаьмате чIоагIа терко тIаозилга, юкъарча хьашташта эшам бе тарлуш йола барт эгIабу кIийленаш хьа ца хилийтар духьа массе оагIорахьара дIа-юха гIулакхаш леладелга дIадехаш хилар. Къаьстта боккхача лоархIаме да принципиальни дешай хьакъехьа координаци елга, цаI шоллагIчунга толам баккхийтара новкъостий хьисапе хьаштдолаш, хIаравар шийна тIаийца декхараш кхоачашдеш, вIаши айхха дувза а дувзаш, къаман а, юкъара а, интернациональни хьашташ кIоарга кхетадеш хилар.

Керда общество хьахулгеи дегIаухилгеи чакхдувлаш да дунен шин системана юкъе ира къовсам латтача хьалашка. Социализма позицеш мелъяр, социалистически пачхьалкхенаша вIаши цхьана лоаттаду бувзамаш, эггара хьалха цар Советски Союзацара бувзамаша дохадар духьа империализма пайда ийбу дифференцированни долча политически, экономически, идеологически гIулакхий бIарччача системах, нийслуш йолча проблемашта спекуляци ю, тийшача балха националистически дог-уйла йолаш барех пайда эца гIерт. Цу хьалашка социалистически мехкий чIоагтIа барт-цхьоагIо, классови солидарность хилар къаьстта боккхача лоархIаме хет КПСС-а.

КПСС-а, деррига дунен тIарча ерригача социализма опыто тешал ду, из толаме бухь билла дIахьалхашкахьа кхувла лоархIамегIа йола фактораш доалду коммунистически болхлойи партеш марксизма-ленинизма хьехама тешаме, цу хьехамах цар творчески пайда ийбеш, партеша дуккхача къахьегамхоща айхха бувзам лоаттабеш, общесве цар сийи кулгалду лоархIами чIоагIлуш, партийни пачхьалкхени вахара ленински нормаш цIенхаштта кхоачашъеш, социалистически халкъа Iаьдал дегIаухаш; вахаре боккъонца долаш дар ше ма дарра кхетадеш, хьалхашка увтта проблемаш шоай ханнахьеи Iилман ларда тIеи къестаеш; социалистически интернационализма принципий ларде кхыча вежарашха долча мехкашца дIа-юха гIулакхаш леладеш хиларах латтилга.

Социализма хIара мохк мичча тайпара йола белгаловаш, экономически дегIаахара боарам, доазонаш доккха е зIамига, исторически къамани традицеш бе-бе долаш бале а цар массане а классови хьашташ цаIаш да. Социалистически мехкаш вIашкаувзаш, кхотадеш дар керттердар а да, царна юкъе юкъ йолла тарлуш долчул боарам боацаш доккхагIа а да из.

КПСС тешаш я: социализма мехкаша къаман хьаштий даькъе биззача боараме вIаши нийсхо хиларен лархIарен никъ а лувцаш, вIаши дагардар кхы а дикагIа кхетадарга, вIаши кхоачарагIа хиларга йолхаш дIахьоргхиларах. Парти гIо деш хургья цу исторически прогрессивни процесса.

II. Кортамукъадаьннача мехкашцара гIулакхаш чIоагIдар

Хьалха колониальни ахколониальни хиннача мехкашца лелаергйола политика ше белгалйоаккхаш, КПСС-о кхетаду, цхьан хана Iазапа кIала лаьтта мехкаш кортамукъален наькъ тIа довларца итташ йола керда пачхьалкхенаш хьахилар, дунен политикеи экономикеи царга кхоача дакъа доккхагIа хилар хIанзарча хан-юкъа белгалагIа долча хьисапех цаI долга.

Ленина из хьалхе гуш хинна ма хиллара, Iазапах мукъадаьнна халкъаш адамлен кхелаш къестаеча боккха лоархIам бола хIама де доагIаш да. **КПСС тIехьа я цу халкъий айлуш йоагIа влияни машарен социальни прогрессен гIулакх котдаккхара тIа-тIа чIоагIагIа гIо деш хилийтара.**

КПСС-о лерраргIа дIахо кхухь Советски Союзо Iазапах мукъадаьннача мехкащара доттагIала бувзамаш чIоагIдара, низкъалеи сий доадуи колониальни дукъ лайнача халкъашта дагалаттараш боккхача безамца хьаллувцара тIаберзабаь никъ.

Цу мехкашца кортамукъалеи нийсхои цIенхаштта лархIара ларда тIа леладу гIулакхаш Советски Союзо, империализма неоколониалистски политикана, колониализмах юхедисараштa духьалара машари массанахьа кхерамзлеи хилийтара тIехьара къовсам хьаллувц.

Социалистически ориентаце мехкашца барт хилар, политически экономически гIулакхаш дIа-юха леладар боккха лоархIам бола хIама лерхIаш я парти. ХIара халкъо керттерча даькъе ший низаца хьалъю керда общество хьалъяра хиланза яргйоаца материально - технически база, наьха хьал-таров культурен лакхлулга Iалашду. Из никъ хержача халкъашта боахами культуреи хьалъеча, къаман кадраш кийчъеча, сборонни низ чIоагIбеча, иштта кхыча доакъошка Советски Союзо ший таронашка хьежжа, новкъостал да а даьд, дерг а да.

Мукъадаьннача мехкий **революционно - демократически партешцара** гIулакхаш чIоагIду КПСС-о. Къаьстта чIоагIа бувзамаш эттад Iилман социализма ларда тIа шоай чIоагIа бувзамаш эттад Iилман социализма ларда тIа шоай гIулакхаш леладе гIертачарца. Империализмана духьаларча, патриотически позицеш тIа латтача ерригача къаманпрогрессивни партешца бувзамаш чIоагIдара тIехьа я КПСС.

Мукъадаьннача мехкашца леладьча отношеней практико хьахьокх капиталистически никъ лаьцача къонача пачхьалкхенашца а дIа-юха гIулакхаш леладара реальни кIийле йолга. Из — машар лорабе, дунен халкъашта юкъера кхерамзле чIоагIъе, герзаш хьаделга дехка лоIам хилар. Из — халкъий хьашташтеи диктатеи экспансеи империалистически политиканеи юкъера вIашдухьаленаш кхы а михьарйоалаш хилар. Из — къонача пачхьалкхенаша Советски Союзаца лоаттадеча политически экономически бувзамаша шоай кортамукъале чIоагIъелга уж кхетадеш хилар.

Iазапах мукъадаьнна мехкаш мичча тайпара дIа-юха декъаденнеи моллагIча наькъагIа дегIаухаши дале а, цар халкъаш вIаши кхотаду шоай лоIамагIа дегIааха, доазол арахьара Iоткъам боацаш шоай гIулакхаш къестаде уж бевам болаш хиларо. Советски Союз боккъонца царна мутIавам болаш хиларо. Советски Союз боккъонца царна мутIахьа я. КПСС-о даим лерхI кортамукъадаьннача мехкаша шоай кхелаш къестаяр, общественни строй харжар из алхха цар шоай дулхах-цIех дола гIулакх да, аьнна.

Азе, Африка, Латински Америка мехкаша империализмана, транснациональни монополей Iазапа духьала, шоашта ловча тайпара шоай ресурсаех пайда эцара суверенни бокъо дIачIоагIъяр, цхьатаррарча бокъоний а демократически а ларда тIа дунен халкъашта юкъера гIулакхаш хувцар, дунен халкъашта юкъе керда экономически порядок оттаяр, империалисташа качдехкача декхараштa кIалхардовлар духьа лоаттабу къовсам хьаллувцаш я КПСС.

Империализма агрессивни низаш юхадеттача, шоай паргIато, кортамукъале, къаман сий бахьан къовсам лоаттабеча пачхьалкхенийи халкъийи оагIув хьаллувцаш я Советски Союз. Царца солидарность хилар — из да вай хана машари дунен халкъашта юкъе кхерамзле оттаяран тIехьарча юкъарча къовсама лоархIаме дакъа а. ХIанз а тIехьа расизма Iазапа, апартеида системана дукъа кIалдоахкача халкъаша лоаттабу къовсам хьаллоацилга ший интернациональни декхар лоархI парте.

Союзехи блокехи дIакхийтта доацача мехкий болама дагалаттараши гIулакхаши кхетадеш, дунен политика чакхйоахача цар лоархIам айбара тIехьа я КПСС.

Кхычарех дIакхийтта йоацача пачхьалкхенаша агрессеи гегемонизмаи низашта духьала, цатсамаши конфликташи переговораш ярца къоастаяра тIехьа лоаттабу къовсам хьаллувцаш, уж пачхьалкхенаш тIема-политически группировкашта юкъе увзара духьала хургья СССР дIахорча хана а.

Мукъадаьнна мехкаш дунен халкъашта юкъе гIулакхаш чакхдоахача кхычар санна бокъонаш йолаш, хIанзарча заман лоархIамегIа проблемаш къестаеча цар юкъехкухьа дакъа доккхагIа долаш дара тIехьа я КПСС. Халкъаш шоай лоIаме хилийтара, дунен халкъашта юкъе латта гIулакхаш унахцIенагIа хилийтара, машар лорабара цу мехкаша социалистически пачхьалкхенашца дIа-юха лоаттаду бувзамаш боккхача лоархIаме да.

Социальни прогрессен къамий кортамукъалени низий союз — адамлен дикагIйола кхоане Iалашъяра дола тешам.

III. Капиталистически мехкащцара гIулакхаш. ЧIоагIача машараи герз дIадаккхараи тIехьара къовсам

ХIанзара дуне вIаши духьала латтача шин общественни системана декъаденна долча хана, царна юкъера исторически къовсам машара наькъаца къоастабе йиш йолаш а, къоастабе боагIаш а ба аьнна лерхI КПСС-о. Социализма ше толаш хилар герза низаца а ца хьокхаш, общественни вахара деррига доакъошка — экономика, Iилма, культура динамично дегIайоалаеча, къахьегамхой хьал-таро лакхъеча, социалистически демократи кIоаргтача — шийгара дика хьокхам гойтарца дIахьокх.

Кхоане социализма хиларах тешаш ба советски коммунисташ. ХIара халкъ хила хьакъ долаш да социальни а къаман а Iазапах мукъа йолча обществе, бокъонца йолча нийсхон, бокъонца йолча демократе обществе даха. Ше эксплуатацех а харцонах а мукъадаккхар — суверенни бокъо я тоIадаь доаллача а лоал лоаттадеча а халкъа. Революцеш — хIара мехка общественни дегIаахарах, классови къовсамах закономерни хьахинкар. КПСС-о массаза а лоархIаш а хиннад, лерхIа а лерхI революце «экспорт» моллагIчоа елла а арахьара из качйоллаш хилча принципиально хьатIаэца йиш йоацаш хилар. ХIаьта контрреволюце «экспорта» моллагIа формаш кортамукъален духьа халкъаша дIадоладечунна гIожача IаьдалагIа юкъегIерталга да, шоаш дегIаахара шоай лоIаме наькъаш харжара цар бокъонашта юкъегIерталга да. Советски Союз хоадамболлаш духьала я истори низагIа соца а даь из юха дерзаде гIертара.

Халкъий хьашташа дIадехаш дараш да пачхьалкхенашта юкъера отношенеш машаре яхь лелаяра, нийсхо йолаш вIаши гIулакхаш леладара тIадерзадаь хулилга.

Советски Союза Коммунистически парте чIоагIа а лерргIа а хьаллоацаш яр я тайп-тайпара общественни строяш йола пачхьалкхенаш машаре яхийтара йола ленински принцип. Машар хилийтара йола политика, из КПСС-о кхетадечох, хила деза: тIеманна ак алар, къовсамера дешаш къоастадара йола средстваш а лоархIаш низагIа е низа кхерамца из дайта гIертар тIа ца эцар, переговораш а еш, уж къоастадар, цхьание шоллагIчун законни хьашташ ларде а лувцаш, чурча гIулакхашта юкъе ца гIертар; шоай кхела даькъе де дезараш шоай лоIамагIа халкъий де бокъо хилар, суверенитет, пачхьалкхений территориальни бIарччали цар доазонаш телха ца дари чIоагтIа лоархIаш хилар; йизза нийсхои дIа-юха пайданеи хилар ларде а лувцаш вIаши гIулакхаш леладар, дунен халкъашта юкъе яьча договорех массане а могаь тIайийцача принципашкареи дунен халкъашта юкъерча бокъоний нормашкареи хьадоагIаш дола декхараш цIена кхоачашдар.

Советски Союзо капиталистически мехкашцара ший отношенеш хьаеш йола фундаментальни лардаш иштта я. Уж чIоагIъяь я СССР Конституце тIа.

Дунен халкъашта юкъерча отношенешка машар хилийтара принцип массане тIаийца а дунен пачхьалкхенашта юкъера отношеней нормаш массане лелаеш а хиларах тарра массанахьа а из чIоагIъяра хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча новкъостал дергда КПСС-о. Цу отношеней сфере шин системана юкъера идеологически вIашдухьаленаш йоаржаяйтилга хила йиш йоацаш лерхI цо.

Кхерамзле хилийтара деррига чулоацаш а тешаме а система хьаяра наькъа тIа хиланза яргйоацаш а эшаш а этап хиларах тарра парте къовсам лоаттабергба дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбара процесс дегIакхувлара. ВIаши гIулакхаш леладара йолаш йолча опыто чIоагIду из перспектива чакхъяккха йиш хилар. Наьха юкъарча хьашташца йоагIаш йола къамий, пачхьалкхений хьаштий оптимальни соотношенеш хьалаха йиш хулийтаргйола интернациональни механизмаши институташи хьаяра а царех пайда ийбара а тIехьа я КПСС. Машар чIоагIбара а дунен халкъашта юкъе вIаши леладу гIулакхаш дегIакхувлара а ВIашагIкхийттача Къамий Организаце лоархIам айбара тIехьа я из.

Дунен тIарча хьалий даькъера къаьстта чIоагIа бехктокхам тIалатт ядерни державашта. Дуккха нах хIалакбеш долча ядерни кхыдолеи герз долча пачхьалкхенаша из тохаргдоацаши тохаргда яхаш кхерам тIатувсарахи ак ала деза, дунен халкъашта юкъера хьал ирдара дер юхаувзадеза.

Чурча гIулакхашта юкъе гIертаргйоаца, хIаране законни хьашташ лоархIаргдола, цхьатарра кхерамзле хилийтара йола принцип тIа а эцаш чакхйоаккхаргйола, цун ларда тIа вIаши дукхагIа тешам хилийта мегаш йола **Советски Союзан США-нен юкъе хила йоагтIаш йолен стабильнии отношенеш хилийтара тIехьа я КПСС.** Социальни системаши идеологии тайп - тайпара хилар бахьан дац кхохкаенна отношенеш хилийтара. Тайп-тайпарча областашка шинна оагIонна аьттув а болаш советско - американски вIаши гIулакхаш леладара хьинаре дакъа лоацилга тоаде йиш йола объективни предпосылкаш йолаш я. КПСС-а хетачох, шанихе держава политика дIа-хьа яхаш дар кхетадеш, хила еза, советски а американски а, иштта кхыча халкъашта а вахар хIалакдеш бола кхерам тIабахьаш дола моастагIал а доацаш.

Ира проблемаш къоастаяра конфликтни ситуацеш дIаяхара наькъаш лехача кхохкам мелбара а герз Iоаделга дехкара а чакхдоахача гIулакхашта юкъе ерригача пачхьалкхенаша: йоккхийчар а зIамигчар а цар потенциалага, географически хьалага, моллагIча общественни системашта юкъе йолхаш уж яле а дакъа лаца йиш хиларах а лаца дезаш хиларах а тешаш я КПСС.

КПСС боккха лоархIам беш да Европа пачхьалкхенаш машарера дика лоалахой хулга, вIаши гIулакхаш леладелга дIахо дегIакхувлилга. Цу даькъе хиланза даргдоаца хьал да позитивни процессаш чIоагIа хилар, кхыча регионашка санна, из да шоллагIа дунен тIом чакхбаьначул тIехьагIа территориально - политически хьакъехьара бакъдолаш дар лоархIалга. КПСС шIенхаштта духьала я моллагIдола бахьанаш а увттадеш цунга цIаьхка юха хьажа гIертилга, реваншизма моллагIча гIулакхашта духьал а яргья.

Парти лерргIа гIертаргья Советски Союза инициативагIа дIайолаяь а хьинаре дакъа лаьца а кхерамзле чIоагIъяра, вIаши тешаш а болаш Европе машаре вIаши гIулакхаш леладар дегIакхувлареи кIоаргдареи процесс **дерригача дуненга хьаллацийта.** Азе кхерамзле хулийталга Iалашдара хьаштдолаш йолча ерригача пачхьалкхений низаш вIашагIтохара, цу проблемах йола конструктивни решенеш цар цхьана лахара тIехьа я КПСС. Ази, Африка, Латински Америка, Тихийи Индийски океаний бассейнаш хила йиш йолаш а хила езаш а я машареи дикача лоалахоштеи йола зонаш.

Йизза нийсхои вIаши аьттув болаши хиларца экономике, Iилмаи техникаи сфере пачхьалкхенашта юкъе йIаьххача хана стабильни дола бувзамаш шерра дегIакхувлара тIехьа я КПСС. Внешнеэкономически вIаши цхьана леладу гIулакхаш боккха политически лоархIам болаш да, машар чIоагIбара новкъостал деш, тайп-тайпара общественни устройстваш йола пачхьалкхенаш машаре яхийтара отношенеш хулийташ. Советски Союзо хьатIаэцац дискриминаце моллагIйола формаш, низ бара средство а лоархIаш торгово-экономически Iилман-технически бувзамех пайда ийбелга, из тIакхуврга пачхьалкхений кхерамзле Iалашъяра.

Массе а мехкашта юкъера бокъонца йола культурни цениосташ шерра дIа-юха лулга хьаллоац КПСС-а. Из санна дола хувцамаш делга хила деза гуманни гIулакхашта лаьрхIа: халкъаш духовни даькъе дIаьхегIа хилийтара, машари дика лоалахоли чIоагIдара.

Парте а Советски пачхьалкхено а глобальни проблемаш къестаяра кхыча мехкашца цхьана гIулакхаш леладергда, уж къаьстта чIоагIа ирденнад XX бIаьшерен шоллагIча ахане. дерригача адамлен вахаре лоархIам болаш а да уж: гонахьара среда лораяр, энергетически, бийдала, кхачани демографически проблемаш, космоси Дунен океана рузкъеи карадерзадар, дуккха мукъадаьннача мехкий экономически даькъера тIехьадусилга дIадаккхар, кхерамe лазараш дIадахар, кхыдараш. Ерригача пачхьалкхенаша цхьана низаш тIадерзаде деза уж кхоачашдара. ТIема герзаш Iоадара дIаухийта низаши средстваши дIайоахе, из де дикка аттагIа хургда.

Адамлен хьаштий духьа, хIанзара а тIадоагIа а ноахалаш маьрша дахийтара КПСС-а, Советски пачхьалкхено хьаллаьцад деш дола герз соцадара, из дIадаккхара, халкъашта машари кхерамзлен Iалашъяра шеррача конструктивни программагIа де дезараш.

Деррига чулоацаш бола массадолча халкъашта цIенхаштта тIахьожам а лоаттабеш, **цIендаь герз дIадоаккхилга** исторически декхар а лоархIаш, из кхоачашдара тIехьара къовсам лаьгI а ца беш, Советски Союза Коммунистически парте лерргIа хьадехаргда:

— **тIема кийчо яра сфераш кIезигъелгеи готъелгеи**, къаьстта деррига адам хIалакдеш долча герзаца бувзам бараш. Хьалхарча даькъе цу сферана юкъера цIенъяь дIаяккха еза космически аре, тIема къовсама арена Iоажалеи хIама хIалакдарен хьаст из хургбоацаш. Космос тохкилгеи из караерзаелгеи машара гIулакхаш бахьан, Iилмеи производствои дегIайоалаяр духьа, дерригача халкъаша дIадехарашка хьежжа мара хила йиш яц. Из проблема яшхара коллективни къахьегара тIехьа я СССР, дунен халкъаша цхьана леладеча гIулакхашка корта бола дакъа а лоацаргда. Советски Союз иштта тIехьа я ядерни герз дIа ца даржийтара, цунах а кхыйолча деррига адам хIалакдеш йолча средствех а мукъа йола зонаш хьанхоллара тIехьа де дезараш чакхдахара;

— **ядерни герз цIендаь дIадаккхарга** дугаш бола гIа боаккхилга цар деррига тайпаш хьаделгеи царна испытанеш елгеи юкъе а доаладеш, ерригa ядерни державаш эггара хьалха ядерни герз тохаргдоацаш чIоагIъелга, цун ерригa арсеналаш шоай боараме ютилга, уж кIезигъелга, дIайоахилга;

— **деррига адам хIалакдеш долча герза кхыдола тайпаш хьаделга соцаделгеи уж дIадоахилгеи**, цу даькъе химически а долаш, цу тайпарча герза керда тайпаш хьаделга дехилга;

— **пачхьалкхений тIема низаш кIезигделга**, эггара хьалха Кхерамзлен Совета массазара членаш дарийн тIема соглашенешца царца бувзам болча пачхьалкхенийн а деш, массазара вооруженеш кIезигъелга, шоай хIама хIалакдара низаца массе адам хIалакдеш долча герза гаргакхоачаш дола цар керда тайпаш хьакхоллилга дехкилга, пачхьалкхений тIема расходаш кIезигъелга;

— **планета эккхара дукхагIа кхерам болча районашкарча бIушеи герза кхоачамаш шоай боараме дуталгеи уж кIезигделгеи**, наьха доазонаш тIара тIема базаш дIайоахилга, вIаши тешаш хилара, вооруженни конфликташ хилара тIехьара кхерам кIезигбара, цу даькъе цIаьхха хулараш а йолаш, тIехьара гIулакхаш чакхдоахилга.

КПСС позици сенах латт аьлча, из латт, дуне тIема-политически группировкашта дийкъа лоаттаделга дIадаккха гIертарах. НАТО-я Варшавски Договори цхьан ханна дIадаккхара е эггара хьалха боаккха гIа а лаьрхIа цар тIема организацеш дIаяхара тIехьа я КПСС. ТIема блокашта юкъера вIашдухьаленаш мелъяр духьа Советски Союз цар шоайла низ юкъе ца баккхареи ерригача кхыча пачхьалкхенашта а хьабийлла болча машара отношенеш хьаллоаттаяреи хьакъехьара договор дара тIехьа я.

Герзашта доазув оттадара, тIема кхерам дIабаккхара дешаш тешамечеи йизза кхоачашъечеи ваIадий наькъаца оагIоний цхьатаррарча бокъонийи цхьатаррарча кхерамзлени ларда тIа къестадергдола, мичча бесса гIийрта а «низа позицера» переговораш е, герзаш Iоаделга къайлададахьара царех пайда эца гIертилга юкъера дIадоаккхаргдола гIулакх де гIертаргья КПСС.

Советски пачхьалкхеи цун цхьоагIонхойи тIема совле яккха гIертац, цхьабакъда, дунен арене цхьатара нийсбенна тIема - стратегически боарам толха а байтаргбац. Цунца цхьана из боарам ма могга лохбергбола, шинна а оагIорахьара герзаш кIезигдергдола. хIаьта деррига халкъий кхерамзле Iалашъяь хургйола гIулакх де гIерт уж лерргIа.

КПСС-о торжественно дIакхайкаду: цхьатаррарча бокъонегIа, бокъонца бола тIахьожам а болаш, доазув оттаде а дехка а Советски Союз кийча йоацаш цхьанкха тайпа а герз дац.

Цхьанна а мехка кхерамзленна тIакхувдаш яц СССР — Малхбузехьа е Малхбоалехьа из бале а. Цо цхьаннена я кхерам тIатувсац, вIаши къовсам лоаттабе гIертац цхьанна а пачхьалкхенца, дерригача мехкашца машаре яха лов цунна. Сийлахь - боккхача Октябра хана деиз Советски социалистически пачхьалкхено лаккха яйь хьаяхь халкъашта юкъерча машареи доттагIалеи байракх. КПСС дIахо а тешаме хургья цу ленински байракха.

IV. КПСС—дунен болхлойи коммунистически боламе

КПСС — дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама цхьа дакъа. Социалистически общество эргаькха тоаяраи коммунизмагахьа ахараи ше чакхдоаха гIулакхаш кхоачашдича дунен социалистически система хьашташта, дунен халкъашта юкъерча болхлой класса, ерригача адамлен хьашташта ма хеттара хургдола лоархIамегIара интернациональни декхар санна лоархI цо.

Массаза а эггара лерргIа хьабоагIаш бола социальни къамани Iазапа духьалара къовсамхой хинна коммунисташ хIанз лаьттан тIа машар лоаттабар духьа, бахара йола наьха бокъо бахьан долаш лоаттабеча къовсама хьалхарча юхьига тIа а ба. Цар шаьра кхетаду тIема кхерама бахьанаш, хьагучабоах дунен халкъашта юкъера кхохкам ирбалара, сихдаь герзаш Iоадеш хилара бокъонца бехке бараш, тIема духьаларча къовсама юкъе дакъа лаца могаш мел барашца цхьана гIулакхаш леладе гIерт.

КПСС-о теркалду, социалистически доацача дунен коммунистически болхлойи партеша чоалханечеи духьаленаш йолчеи хьалашка гIулакхаш леладеш хилар. Дикка шера я цар къовсама хьалийи формайи диапазон. Цхьабакъда, болама таронаш цо гот ца ярал совгIа, кхы тIа а шеръю. Цар чакхдоахача гIулакхий формаш дуккхача тайпара хиларо коммунисташка йиш хулийт къаман башхалои хьадда - исторически хьали, бахача, наьха бе-беча социальни группайи тайпайи хьашташ дикагIа теркалде.

КПСС-о теркалду, хIара мехка коммунисташа гIулакхий шоаш анализ еши мах беши, шоай стратегически никъ, шоай политика, гаргагIарен бухсоццачарен лерхIараш бахьан долаш, коммунистически идеалаш бахьан долаш лоаттабеча къовсама уж дале а е кхы дале а дола наькъаш кхычарех тийша хIама доацаш шоаш белгалдеш хилар. Коммунистически партеша Iоаль опыт боккхача маьха интернациональни рузкъа да.

КПСС-о чIоагтIа-уйла тIаяхийта Iомаю доазол дехьарча Коммунистически партей проблемаши опыти. Цо кхетаду шоай стратегии тактикеи эргайоахаш тоае, монополешта духьаларча, тIема духьаларча гIулакхий ларда тIа классови союзаш шеръеш, демократи бахьан долаш лоаттабу къовсам социализм бахьан долаш лоаттабеча къовсама бIарчча цхьа дакъа хилар теркал а деш, къахьегамхой экономически хьашташи политически бокъонаши хьаллаца гIерташ уж хилар.

Бе-беча мехкий империалистически гIозараша айхха координаци ю социализмана, дерригача демократически низашта духьаларча шоай гIулакхашта, цхьа компартеш вокхарна духьала яха гIерт уж. Цу хьалашка лоархIам боккхагIа хул пролетарски интернационализма, коммунистий новкъосташха йолча солидарноста.

Къаьст-къаьстача дешаех хетараш бе-бе дале а, коммунистически партеша цхьана интернациональни гIулакхаш леладара, цхьа барт болаш чакхдоахача гIулакхашта цар новкъарле е ягIац аьнна хет КПСС-а.

Вежарашха йолча партешта юкъе къаьст-къаьстача проблемаех къамаьл вIашка ца доагIаш моттигаш нийсъелча, вIаши хетараш дикагIа кхетадари вIаши мегаш дола соцамаш кийчдари духьа уж новкъосташка вIаши дагайовлар пайдана хургдар аьнна хет КПСС-а. ХIаьта къамаьл марксизма - ленинизма революционни маIана хьакъехьа, реальни социализма чулоацамеи лоархIамеи хьакъехьа долча хана, КПСС-о дIахо а принципиальни позицешкара духьале ергья оппортунизманеи реформизманеи, догматизмана а сектантствана а. Цунца белгалйоалаш я мичча бесса гIийрта а коммунистий гIулакхий классови маIан доаде, къовсамо лерхIаркйи уж кхоачашдар духьа лоаттабеча къовсама средствайи революционни маIан харцахьа кхетадайта гIертарца йола КПСС отношени а. Опыто хьахьокх, Маркса — Энгельса — Ленина хьехама лардашта тIерадувларо коммунистически болама таронаш мелъеш хилар.

Вежарашха йолча партешцарча ший отношенешка **КПСС-о чIоагIа лелаю** революционни солидарность санна, иштта хIара парти боккъонца ший лоIамагIеи цхьатарра бокъонаш йолаши хилар бакъдаь тIаэцилга а лаца ма доагтIара шийна чулоацаш йола **пролетарски интернационализма принцип.** Цу принципа ларда тIа КПСС-о хьинаре дегIакхувл коммунистически болхлойи партешцара бувзамаш, информацеш дIа-хьа а эцаш, шин оагIорахьарчеи дукха оагIорахьарчеи вIашагIкхетарашка, йинза ца ялгра хьежжа еча региональни шерачеи дунен халкъашта юкъерча совещанешка дакъа а лоацаш.

Советски коммунисташ массаза а капитала дунен тIарча классага гIолларча шоай новкъосташкахьа ба. Дунен халкъашта юкъерча ший авторитетах КПСС-о пайда эцаргба коммунистий — реакцено низ тIалоаттаберий гадаккхара. Лаккха мах бу цо вежарашха йолча партей оагIонга хьарча солидарноста, антисоветизмана духьала цар лоаттабеча къовсама. Социалистически социалистически доацачеи мехкий коммунистически болхлойи партеша вIаши хьаллацар — общественни прогресса лоархIаме фактор.

КПСС-о дIахо а лелабергба социалистически, социал-демократически, лейбористски партешцара бувзамаш дегIадоаладара тIаберзабаь никъ. Царца цхьана леладеча

(Нистедоалар 4-ча оагIо тIа).

Советски Союза Коммунистически парте Программа

(Иистедоалар. Долалур 1, 2, 3-ча оагIош тIа).

гIулакхаша тоъал доккха гIо дергда, ядерни тIом ца хилийтара гIулакха эггара хьалха а деш. Болхлой болама бе-беча течененешта юкъера барт вIашагIа ца кхетар мел кIоарга дале а, духьале яц из хетараштa беркатеи хаддаизеи вIаши дIахьа дагадувлара, тIема кхерама духьала, дунен халкъашта юкъера хьал унахцIена дар, колониализмах юхедисараш дIадахар духьа, къахьегамхой хьашташи бокъонаши бахьан долаш параллельни а кхыметтел цхьана а гIулакхаш чакхдахара.

КПСС-о боккха лоархIам бу дунеи халкъашта юкъерча болхлой болама ерригача отрядаша цхьана леладу гIулакхаш хьинарегIа хилара, бе-беча мехкий тайп - тайпара лостамаш долаш йолча профсоюзаша, кагирхой, кхалнаьха, ахархойн кхычеи демократически организацеша вIаши дага а ювлаш чакхдоаха гIулакхаш кIоаргдара.

Дунеи болхлой классан цун коммунистически авангардан хьалхашкара ший исторически бехктокхам кхета а беш, Советски Союза Коммунистически парте дIахо а:

— лораергья революционни идеалаши дунеи коммунистически болама марксистско - ленински лардаши, творчески дегIакхувларгья Iилман социализма теори, леррагIа къовсам лоаттабергба догматизманеи ревизионизманеи, болхлой болама еча буржуазни идеологе моллагIча влияниешта духьала;

— долла хIама дергда вежарашха йола партеш кхотаеннеи вIаши бувзам болаши хилийтар духьа, коммунистий интернациональни солидарность бахьан долаш, дунеи тIом ца хилийтара гIулакха юкъе коммунистически боламо лоаца дакъа доккхагIа хилийтар духьа;

— леррагIа чакхбоахаргба дунеи халкъашта юкъерча болхлой классо, берригача къахьегама наха шоай юкъара хьашташ бахьан долаш, халкъий чIоагIа машари кхерамзлен бахьан долаш, къамаш кхычарех тийша хIама доацаш хилар, демократи, социализм бахьан долаш лоаттабеча къовсаме чакхдоаха гIулакхаш цхьоагIо йолаш хилийтара тIаберзабаь цикъ.

ДИЪЛАГIА ДАКЪА

ПАРТИ—СОВЕТСКИ ОБЩЕСТВА КУЛГАЛДУ НИЗ

КIоаргалгеи общество дегIаяра еча воздействе низагеи диллача шийна нийсса кхы цхьаьккха боаца никъ хьабенаб Советски Союза Коммунистически парте. Сиха хиннад юкъхьанцарча марксистски кружокашкара йоласна, халкъа кхаь революцех чакх а яьнна, Сийлахь-йоккхача социалистически державана кулгалдеча кхаччалца цун дегIаяр.

Керда общество хьалъеча советски халкъа карагIдувла исторически хIамаш, Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа яьккха котало, мохк социально - экономически духовнии прогресса тIехь - тIехьа лакхагIча лагIа тIа бувлаш бIубенна хьаахар, дунеи дегIаахара лелама Советски Союзо еш йола влияни лакхъялар Коммунистически парте гIулакхаща айхха дувзаденна да. Из я адамий исторически творчествана дегаш ураувттадер а уж вIаштIехьдоахар а, кулгалдеши лостам телаши бола вай общества низ. Ший доалахьа марксистско - ленински теори йолаш йолча парте белгалъю мохк дегIабоалабара генеральни перспектива, Iалащду халкъа кхолламий гIулакхашта Iилман наькъаца кулгалделга, коммунизм хьалъелга дика вIаштIехьдаьккха плана боарамагIа, лаьрхIар кхоачашдергдолча кепара леладу.

СССР-е социализм хьалъяр, массе тайпара къахьегамхой болхлой класса позицеш тIа бахар, советски общества социально - политически идейнии цхьоагIо чIоагIъяр бахьан долаш Коммунистически парти ший классови маIанга, идеологега диллача болхлой класса парти йолаш а юсаш, дерригача халкъа парти а хинна дIаэттай. Цо хьалххагIе а белгалъяьй КПСС революционни преемственность, цун чурчеи арахьарчеи политика, дерригача гIулакхий классови хьисап.

Кердача исторически хьалашка, чухьа дегIаахара даькъеи дунеи халкъашта юкъерча аренеи мехка хьалхашка вабехктокхаме декхараш эттача хана, советски общества вахаре **законагIа хила ма боаггIара лакхлу парте кулгалдара лоархIам,** дIадехараш доккхагIа хьалхашка оттаду цун политически организаторски гIулакхий боарама. Из укх тайпарча керттерча факторащца дувзаденна да:

— социализм эргаьккха тоаяра, мохк социально-экономически дегIабоагIилга сихдара масштабаш йоккхийи декхараш чоалханси хилар, уж толаме кхоачашделга, хила ма боаггIара бола общества экономически, социальни, духовни бувзам Iалашбеш йола политика кийчъянзеи леррагIа чакхъяханзеи ярг ца хилар;

— наьха политически къахьегамеи хьинар айдара, производствана, паччахьалкхени общественни гIулакхашта управлени еча уж шерра юкъеувзара ларда тIа политически система дегIайоалаяр, демократи, халкъа социалистически самоуправлени кIоаргъяр;

— марксистско - ленински теори дIахо творчески дегIайоалае, коммунизм хьалъяра практика маIап кIоаргга хьаделла, вахаро хьаувттадеча хаттараштa тела Iилманца бакъдаьи шоай ханнахьа долеи жопаш леха, къахьегамхой сакхетам лакхбе, кагийбуржуазни психологехи моралахи юхедисараш, социалистически вахара хьисапа мичча бесса дийнна а тIера дувлилга овлангара денз дIадаккха эшаш хилар;

— социалистически мехкаш кхоталулга чIоагIдара, цар массе оагIорахьара цхьана леладу гIулакхаш шердара, дунеи халкъашта юкъерча коммунистически, болхлой, къамий-кортамукъален болама цхьоагIо чIоагIъяра, буржуазни идеологеца, ревизионизмацеи догматизмацеи, реформизмаца а сектантстваца а лоаттабеча къовсама хьашташ;

— империализма агрессивность дукхагIа хиларца дувзаденна арахьара политически хьалаш чоалханегIа хилар, фел лакхъянза, мехка кхерамзле Iалашъянза, агрессенизаш юхакъовлара тIадерзадаь керда а тIехьа-тIехьа чIоагIагIа тIатеIа а гIулакхаш чакхдаханза дарг ца хилар, сихдаь хьадеш латта герзаш юхасоцадар, ядерни катастрофа кхерамах адамле лораяр, лаьттан тIа машар чIоагIбар.

Обществана политически кулгал а деш, КПСС-о дIахо а леррагIа чакхйоахаргья техка ленински принципаш, партийни балха тIа, паччахьалкхени боахамеи управлене ерригача сферашка ленински стиль чIоагIъергья, Iилманца дикагIа бакъъаь хулийтаргья ший политика; шерра когоIортилга ергья коллективни хьаькъалахи наькъа опытахи, дегIакхувларгья цар общественни инициатива. Принципиальни лоархIам бу цо идейно - теоретически, политикокхетама, организаторски боахамеи гIулакхий цхьоагIоп, мичча бесса лаьтта а гIулакх меттахьа ца доалаш латтарцёи консерватизмацеи машар боацаш лоаттабеча къовсама, социально - экономически, Iилма - технически, идейнокхетама проблемаш къестае хIанзара наькъаш творчески лехара.

КПСС диnза даргдоацаш хIама лерхI партийни, паччахьалкхен, общественни органий функцеш специфически хилар чIоаггIа теркалдар, цар балха координаци яр, дублировани цахилийтар, политически кулгал ду органаш уж хиларах тарра партийни комитетий лоархIам лакхбар, долал деча аппарата балхацара формализми казенщинеи, бюрократически а кхыдоlа а харцахьара хIамаш овлаш а тIехьа дIадахар; партийни решенеш, халкъбоахама планаш кхоачашъяра лоаттабу тIахьожам чIоагIбар; паччахьалкхени къахьегамеи дисциплина, порядок, организованность чIоагIъяр.

Парти кIаьд ца луш чIоагIдеш хургья ерригача партийни организацей, къахьегама коллективай болх творчески наькъаца лелалга, из хьайда дола гIулакхаш дара тIаберзабаь, бехктокхами принципиальности лакха йолаш, карагIдийнарий мах объективнии самокритичнии бе ховш, нах лоархIаши теркалбеши, царна эшараши дIадехараши довзаргдолаш кхетам телга.

Паччахьалкхенна, боахама, культурана деш долча кулгала боарам лакхбара бокъонца дувз парте **кадрашца бу болх дIахо тоабарца.** Цо динзадаргдоацаш хIама лерхI, массанахьа а, лакхе денз лохе кхаччалца тIера ца довлаш чакхъяхар кадраш хьахаржареи цар мах царех доахкача политически, деловой, моральни гIулакхий дикалга хьежжа бареи, общественноста хетараш дизза теркалдара даькъера ленински принципаш.

Ерригача ший кадрови политикаца новкъостал деш хургья КПСС кулгалдеча балхаш тIа коммунистехи парте боацарехи бола политически хила ма беззара бола, нравственность лакха йола, компетентни, инициативни балхахой хьежабара, хьинарегIа хьежабергба кулгал деча балхаш тIа кхалнах. Принципиальнo лоархIаме хет цунна кулгалхо кердадар хьаллаца, бехктокхам шийна дIатIаэца кийча хилар, болх дикагIа бе Iомавала безам болаш хилар, доал дареи нахаца бувзабеннача моллагIча кхыча балхеи политически маIан теркалде ховш хилар, шийгара а кхычаргара а деха доаггIар хьадехар саппа дола гIулакхаш доахкаш хилар.

Парте йоакхо ю ерригача участкашка, доккхагIа долча ноахалех йолча тохкамах чакхйийначa кадрашта уллув къахьегаш, опыт Iоаеш, балхаца хьакхашта бувлаш кагирхой, перспектива йола балхахой хилара. Из я талха йиш йоацаш йола естественни процесс, хIана аьлча цо лу къаьна чу тIара вала ца лара, долашдар па хувца гIерташ хилара, волюнтаризмана духьалара тешаме гаранти.

Кадрех тешар цхьана тарде деза царгара деха доагIар хьадехарца, балхах хьахиннарех, паччахьалкхени къахьегамеи дисциплина нийса лелаярах бола партийни организацештеи къахьегама коллективаштеи хьалхашка персональни бехктокхам лакхбарца, кулгалхой балха наьха оагIорахьара латта тIахьожам чIоагIбарца. ХIара кулгалхо декхарийла ва шийна тIадиллача гIулакха биззача боараме жоп дала, нахацара юкъмоттиг нийса лелае, ший масалца цар хьинар айде. **Цхьаккха партийни организаци, цхьаккха балхахо вноа йиш яц тIахьожама кIал воацаш.**

Парти дегIаахара даькъера теркам тIоэаш дола хIама да **партийни мугIараш дегIауххаши чIоагIлуши латташ хилар, демократически централизма принципий кIийлен тIа партена чура отношенеш эргаювлаш тоалуш хилар.**

Болхлой класса, колхозни ахархой, советски интеллигенце хьалха латта викалаш шийна чу а увзаш, парте чIоагIъю коммунизм хьалъяра духь-духьача участкашкара ший влияни. КПСС-о хиланза даргдоацаш хIама лерхI, ший социальни составе керттера моттиг болхлоша лоацаш хилар. Парте мугIарашка хьаэцара керттера услови хила а хиннай хIанз йолаш а я сагах доахна политически гIулакхаш, болх бе ховш а ловш а хилар, тийша болх ца боаллаш, бакъахьара а эзделагIа а хилар, беррига ший низ коммунизма гIулакха дIабала кийча хилар. ЦIечхашта хоадабе беза карьеристски уйлаш а йолаш партена чубахка гIертарий никъ.

Цхьаккха тайпара йола привилегеш лац парте хиларо, цо алхха кхы а лакхбу мехка латтача гIулакхех, коммунизм хьалъяра гIулакхех, общественни прогрессах бола бехктокхам. ХIара коммунист декхарийла ва къахьегамцеи шийх доахкача дикача гIулакхащеи, общественни а духхьал ший а вахаре хьокхам тела. Дукхача даькъе **коммунистий авангардни лоархIам** лакха хиларах тийша да парте нахацарча бувзамий чIоагIал, халкъа хьалхашкара цун авторитет. Парте хадданза лакхдергда хIара ший членагара ший декхар цо кхоачашдара, партийца сибат цо цIенеи харцо йоацаши леладара даькъера хьадехараш, цун мах бергба цунах доахкача гIулакхашкеи оамалашкеи хьежжа.

КПСС-а коммунисташа шоай гIулакх толаме дIадахьара, лакхача творчески активноста бола тешам гу **парте чура демократи дIайоаржаярцеи кIоаргъярцеи,** партийни вахара ленински нормаш лоарзагIа ца ювлийташ нийса чакхъяхарца, критикеи самокритикеи дегIаярца, дер шерра дIадовзаш гуччахьа хиларца.

Парте ший беррига болх дIахо а лелабергба техкача **коллективноста принципа** ларда тIа. Из дIахо а чIоагIъяра а дегIайоалаяра а КПСС динза даргдоацаш лерхI партийни собраней, пленумий, конференцей, съездий, партийни комитетий, бюро, кулгалдара коллегиальни органаш уж хиларах тарра лоархIам а маIан а дIахо айбелга, парте а, цун политика а, практически балха а деш паргIатеи хоадамболлаши дувцара аьттув бола хьалаш Iалашделга.

Парте чурча вахара демократически принципаш бокъонца чакх а йоахийташ, КПСС-а лаьгI ца болийташ теркам тIалоаттабу **партийни дисциплина** чIоагIъяра. ЧIоагIа, дегаца кхетаяь тIайща парте члений дисциплина — общества вахара ерригача сферашка социалистически дисциплина хилийтара хиланза даргдоацар.

Парте гIулакхаш толаме леладар, коммунистий хьинар айдалар, юкхьанцарча партийни организацей болх тоабарца вIашагIдаргдоацаш дувзаденна да. Къахьегама коллективай политически тIум шоаш хиларах тарра, парте политика наьха дийнача кхолламца вIашагIтохара гIо деш хила еза уж.

Парте массаза а чIоагIъергья ший мугIарий цхьоагIои бутув хилари. Цо ший арсенале лелаю КПСС Уставо ма яххара йола цхьаккха а тайпа фракционности группощинеи ца хилийтара йола организационни гаранте средствааш. Парти йохалургIоацаш идейнии организационнии вIаши кхотаялар — цун низ а из эшалургIоацаш хилар а дуьдувла хьаст.

КПСС никъ дIанхухь марксистско - ленински положенегара: халкъ — истори хьакхоллар, коммунистически хIама хьакхоллалга — цун кулгий, цун хьинара а хьаькъала а гIулакх. Халкъа дийна кхоллам — вайна карагIдаьннарий тешам.

Парти халкъа яхаш я, цунна гIулакх делгах гу ший берригача балха маIан. Цо шийна хьалхашка уттадеча де лерхIараша а декхараша а чулоац советски наха дагалаттараш, овланга денз дола цар хьашташ. Парти дIахо а хургья халкъа хьалхашкара ший боккха бехктокхам кхетабеш, нахацара ший бувзамаш шердеши кIоаргдеши, царна эшараши хьашташи довзаш. Цо массаза а ший декхар лоархI чурча а арахьарча а политика лархIамегIарча дешашта къахьегамхоща дагаялар, общественни уйла теркалъяр, партийни организацей балха парте боацараш шерагIа юкъеозар. Парте чIоагIагIа воздействи ю общественни дегIаахара лелама, халкъо ше хьинарегIа хьаллоацаш хилча.

КПСС ше беш бола беррига а болх бу **техха йола пролетарски социалистически интернационализма марксистско - ленински принципаш** ларде а лувцаш. Цо массаза а гIо дергда дунеи халкъашта юкъера коммунистически болам марксизма - ленинизма ларда тIара цхьоагIо чIоагIъяра, ерригача коммунистически болхлойи партешцара вежарашха дола бувзамаш дегIакхувлара, машара тIехьа, ядерни катастрофа кхерама духьала цар лоаттабеча къовсаме цхьана гIулакхаш леладеча хьинарегIа къахьегаргда, къахьегамхой овлангара хьашташ лорадара, къамаш кортамукъале, демократи, социализм бахьан долаш цар лоаттабу къовсам хьаллувцаргба.

* * *

Иштта я Советски Союза Коммунистически парте Программа.

Парте тIахьех коммунисташ, беррига къахьегамхой — болхлой, колхозхой, интеллигенци хьалхашка оттадаь исторически декхараш кхоачашдара тIехьа деррига хьинар тIадерзадара. Парти тешаш я КПСС Программа советски наха шоай дулх-цIех гIулакх санна тIаэцаргхиларах а из кхоачашъяра цар шоай деррига низаш тIадерзадергхиларах а.

Социально-экономически прогресс хоадамболлаш сихъярца — общество кердача дикача хьалага кхоачаяр — из я парте стратеги. Социализм массе а оагIорахьара эргаьккха тоаяро керда беркат доаладергда хIара дезалга, хIара советски сагага, вай социалистически Даймохк дIахо тоабаларга — бухсоцаш коммунизм котъяларга кхоачаверг ва цо.

Вай халкъ бухьбилла цу дагалаттачунга додаш хиларо совбоахаргба гуманизман социальни нийсхони ларде общества эргайоаккхаш тоаяра идеяй шийна тIаувзара низ. Общество нийсагIа вIашагIтохара хьокхамца, хадданза хIама хьакхоллара низаш дегIаахарца, творчески къахьега хьалаш Iалашдарца, сага нраз а аьттув а хиларца, агрессивни тIемаш тIа ца эцарца, нийсхон а массане кхерамзлеи а ларда тIа дунеи халкъашта юкъера гIулакхаш цхьана леладарца миллиснийи уйлаш а дегаш а шоашта тIадерзадаьд цар.

Коммунисташ а вай мехка беррига къахьегамхой а бIубенна хьежаш ба кхоаненга. Вай тешаш да воай низах, чIоаггIа тешаш да советски халкъа — халкъо-творецо халкъо хIам кхоллачо — хьинаре къа а хьегаш хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдергхиларах, кхача лаьрхIа доазонаш карадерзадергхиларах. Иштта ба Коммунистически парте, дерригача советски халкъа лаьгIлургбоаца лоIам.

ПАРТЕ КУЛГАЛ А ДЕШ, МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА БАЙРАКХА КIАЛ СОВЕТСКИ ХАЛКЪО ХЬАЛЪЯЬЙ СОЦИАЛИЗМ.

ПАРТЕ КУЛГАЛ А ДЕШ, МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА БАЙРАКХА КIАЛ СОВЕТСКИ ХАЛКЪО ХЬАЛЪЕРГЬЯ КОММУНИСТИЧЕСКИ ОБЩЕСТВО.

ТОАДЕ ГIИШЛОШ ХЬАЛЪЕЛГА

Республика партийно-боахама актива собранера

Укх деношка г. Грозне хилар республике капитальни гIишлошъяра эффективность лакхъяра областной партийни организаце декхарий хьакъехьа дола дош дийца республиканскн партийно - боахамэ актива собрани. Цига доклад йир КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретара **Е. В. Тумсоева.**

Парте обкомои НГIАССР Министрий Советои цхьана отта а яь, СССР Госплане чIоагIъе дIаеннай экономически потенциал, социальни сфера, республике къахьега могаш бола нах балха тIа дIатарбар дIахо дегIадоаладара тIахьожаяь йола предложенеш. ВIашагIйохка лерхI цхьайола специализировании Iилман-производственни комплексаш. Царна юкъе хургья Гудермесера антибиотикаш ю заводи биохимически комбинати, дашах аккумулятораш ю Назранера завод, Шаьлара тока литиеви источникийи Урус - Мартанера лаьрххIача технологически оборудованеи заводаш. «Промавтоматика» а «Оргтехника» а яхача объединенешта реконструкци ергья, уж шер а ергья, и. кх. дI. Из программа кхоачашъяра геттара дукха къахьега дезаргда.

Дикка лакхбеннаб укх тIехьарча шерашка гIишлонмонтажни балхаш дара боарам. Пятилетка йолаелча денз караерзаяьй 1,8 миллиард сома маьха паччахьалкхен капитальни вложенеш, болх бе йолаялийтай 1,5 миллиард сома маьха гаргга йола керттера фондаш.

ГIишлонхой къахьегама коллективашка болх беш кIезига бац шоашкара хьинар гойташ а лакха квалификаци йола а кулгалхой, бригадираш, мугIарера болхлой. Де доаггIаш сий ду производства новаторийи хьалхалаттарийи. ГIулакхаш дика лел «Грозтрубопроводстройи», «Чечингазстройи» трестий, КавПРУ, «Грознефтехимремстрой», грозненски подразделеней, иштта кхыча коллективай.

Партийни комитеташа тIагIертта болх беш хиларо Надтеречни, Гудермесски, Старопромысловски районашта карагIдувл планаш толаме кхоачашъе. Халахете а ледарлонаш ювлийташ болх бу Ленински, Октябрьски, Урус-Мартановски, Советски Сунженски, Малгобекски районашка.

Тахан, белгалдоахар докладчика, вай декхарийла да республика капитальни гIишлош хьалъярга критически хьажа, из дIахо дегIадоаладара хьадда лостамаш белгалдаха. Белгалъяьккха программа кхоачашъяра хьатIадоагIача шера денз балхий планови объемаш, керттерча даькъе СССР Минмонтажспецстроя управлений, трестий, организацей яраш а йолаш, XII пятилетка йистейоалаш республике гIолла шера 150—200 миллионага кхоачаш дегIайоалае еза.

Халахете а, практике дукха масалаш нийслу планировани субъективни лелаеш. Из гIалат каст-каста шоашкара дувлийт «Грознефтеоргсинтез» объединене, Къулбаседа-Кавказски магистральни мехкдаьттапроводий управлене, юрта боахама министерства, «Чеченингушплодовощхоз» объединене, иштта кхыча организацей кулгалхоша. Цу хьакъехьа шийгара дика масал гойтац республика Госплано а.

ХIанз а дукха я чакхъяханза йола гIишлош, карара шу доалуча хана 378 миллион сома маьха яр уж. ГIишлошъяра эша оборудовании спецматериалаши Iалашъяра дIаухийтачул совгIа, госбюджетера ма могга дукхагIа шоашта ахча даха гIерт заказчикаш. Из бахьан долаш «Грознефтеоргсинтез», «Чечениигушвино», «Чечешнгушплодоовощхоз» яха объединенеш санна йолча керттерча ведомстваша, Къулбаседа-Кавказски магистральни мехкдаьттапроводий управлене, НГIАССР юрта боахама министерствос, иштта кхыйолча организацеша даим госбюджетера дIаувз, шоаш цох пайда эцаргбоацилга ховише, 30 миллион сом.

ГIишлошъяра производства лоархIамегIа дола дакъа да проектировани яр. МоллагIа гIишло дIайолалу проектагара. Цо шийна чулоац хургйолча предприятей технически, экономически боарам, архитектурно - художественни ансамбли гIишлоний чура а арахьара а сибати хоздар.

ХIаьта цу даькъе дукха да кхоачамбоацараш. ХIара кхоадагIа проект тоаяйта юхалу подрядчикаша.

Нагахьа санна заказчик ерригача гIишлон конвейер вIашкаоза керттера звено лоархIаш яле, цо аьннар, планови лерхIараш кхоачашдераш ба подрядчикаш, субподрядчикаш, монтажникаш. Наьха хьалаш тоадара дукха да а даьд, деш а ба вай гIишлонхой. Бакъда, таханарча хано гIишлонхошта хьалхашка увттаду цар хьинар, гIишлошъяра темпаш, балхий объемаш лакхъяра керда, кхы а доккхагIа дола декхараш. ХIаьта цунца цхьана цхьайолча организацей балха тIа нийслу тайп - тайпара цIенхаштта кхоачамбоацараш.

КIезига дац уж субподрядни организацей балха тIа а, эггара хьалха КавПРУ (н. Магомедов З. М.) чуйоагIача СССР Саимонтажспецстроя организацешка а долаш. ДукхагIча даькъе шоай планех лоархIаю уж, бакъда гIулакхаш бокъонца хувцалац, дукхача хана денз цхьан боараме юс балхий объемаш.

ХIаьта уж вайна ма хетта яц. ХIара шера цхьан сагасих лаьрхIача наха баха фусамаш юкъера лаьрхIача 2,5-зза кIезигагIа хьалъю Российски Федераце ечул, хIаьта лоалахарча республикашка — Къулбаседа ХIирийченеи Черсий-Балкхаройченеи ечул 1,5-зза кIезигагIа.

Иштта докладчика белгалдаьккхар республика дуккхача гIишлон предприятешка юкъерча звеной кулгалхой йоакхо кIезига еш хилар, цар бехктокхам, инициатива айяра, хьалхашка латта декхараш кхоачашде нах оарцагIбахара партийни органаша цIенхаштта терко ца елга.

Шоай организацешка, предприятешка нийслуча кхоачамбоацараштa, ювлийтача ледарлонашта терко тIа а озаш, гIулакхаш овлангара денз тоадара хьадда предложенеш телаш дар доклад ювцаш пренешка даь къамаьлаш.

* * *

Дийцача дешах шерра резолюци тIайийцар республикански партийно -боахама актива собране.

Тахан—комсомол хьаяь Ди

КЪОНАЛ—МЕХКА КХОАНЕ

Турпала гIулакхаща ший сий даьнихад ленински комсомоло. Цун байранха тIарча 6 ордено тешал ду кагирхой авангарда дукха хIама карагIдаьнна хиларах.

КПСС XXVII съезда даха ма доаггIара накъадаха кийчо еча укх деношка хьинаре болх беш я къахьегама коллективаш. Хьалха латтачарна юкъе кIезига бац комсомольцаш, кагирхой. Царех я «Грознефть» объедине, химически реагентий Карабулакски завода, Назрановски «Электроинструмент» завода комсомольско - кагирхой коллективаш.

ХIара дийнахьа комсомольцаша, комсомольско - кагирхой коллективаша рапорташ тел планаши социалистически декхараши шоаш кхоачашдаь хиларах. КПСС XXVII съезда комсомоло луш долча рапорта кулг язде, бокъо яккхара бола къовсам хьалхарча эттапе дIаболабелар Москве хиннача Дерригдунеи студентийи кагирхойи XII фестивала хетадаь. Фестиваль дIайолалуча деношка республикерча 3,5 эзар зIамигача сагои йоIои рапорт далар пхе шера шоай заданеш кхоачашъяьй, аьнна. ДикагIчарех дикагIбараш Дерригдунеи форуме бахийтар. Царна юкъе бар ТI. Халгуев — Назрановски «Электроинструмент» завода слесарь - инструментальщик, Я. Байсуркаева — Нохай - Юртовски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза тхьамка леладер, А. Харин — бурув тохача Старогрозненски управлене бурильщик.

Стахановски хьисапе къахьегара оамалаш дIаяланза я комсомольцех. Масал а гойташ, болх беш я «Красный молот» завода № 7 йолча цеха комсомольско - кагирхой коллективаш, Шалински района ПМК-920 комплексни гIишлонхой бригада, Надтеречни района «Озерный» совхоза доакъар Iалашдеш йола комсомольско - кагирхой коллектив, хIара гектара тIара 100 центнер хьажкIаш а йоахаш, лакха хьувкъам чуийца «Гойтинский» совхоза I. Кагерманова кулгалдеш йола комсомольско - кагирхой коллектив.

Кагирхой къахьегама хьинар айхха дувзаденна да цун политически сакхетам лакха хиларца. Из иштта долга къаьгга гучадаьлар Котало яьккха 40 дизара, кагирхой XII фестивала накъабаха кийчо еча а цIейш деэдеча а хана.

1985—1986 дешара шера тайп - тайпарча формашка дешаш хургва 91 эзар гаргга зIамига саги йоIи, царех 18 эзар совгIа саг хургва комсомольски политически дешара системе. Комсомола комитеташа дешара шера кийчлуш хьахержай экономически а идейни кхетам балара [illegible]

[illegible] минен» яха курс. Патриотически, интернациональни, атеистически кхетам луш хургъя курсаш: «Социалистически вахара хьисапи кагирхойи», «Iилман атеизма лардаш», «Iилман атеизма актуальни проблемаш». Цу курсашка дешаш хургва 6 эзар гаргга саг.

Областной студенчески отрядо толаме чакхъяьккхай ткъаь цхьоалагIа йола къахьегама семестр. Белггала дакъа юкъедихьад цо парте хьалхашка увттаду декхараш кхоачашдара. Мехка а республика а халкъа боахама объекташ хьалъеча укх шера болх беш хиннав 3 эзар совгIа студент. 216 эзар сома маьха гIишлон - монтажни болх баьб цар, переработка а яь маьхала яьккхай 10,4 миллион сома маьха юртбоахама продукци. ДикагIйола отрядаш я Грозненски медучилища «Медик-85», Гудермесски медучилища «Юность», вузовски гIишлон отрядаш. Масал а гойташ, къахьийгачарех ба Р. Цугаев — ГНИ студент, И. Ярощенко — медучилища преподаватель, Р. Ковнукаева [illegible]

[illegible] накъайдача съезда программни документаш кийчдеча хана лоархIаме да Iилман - технически прогресс сих ца йича вай даргдоацилга кхетадар». Парте хьалхашка увттаду декхараш кхоачашдеча лоархIаме моттиг дIалоац комсомоло беча балхо. Iилман потенциал дегIайоалаяра дикка дакъа юкъедихьад республикерча студенташа. Масала, Грозненски мехкдаьтта института 560 студент госбюджетни темаш къестаеш ва, 550 саг — хоздоговорни. 14 эзар гаргга къоначa новаторо болх бу къахьегама овсарле лакхъергйола хоадам болла дешаш къестадеш. Карарча шера чакхбаьнпача 9 бетта къоначa рационализатораша 300 рацпредложени еннай, 27 изобретени яьй. Уж юкъейоалаярах хьахинна экономически эффект 1,5 миллион сом.

Нах кIезига бахача моттигашка, ударни гIишлош хьалъеча комсомоло дикагIбола ший викалаш ухийташ йола традицеш чIоагIлуш йоагIа. Духхьал 1985 шера Тюмене, Комсомольск-на-Амуре, Нови Уренгое, Нефтеюганске вай республикера 300 [illegible] в. Сий[illegible] къахьегама [illegible] ВЛКСМ ЦК Ново-Уренгойски зональни штабера денача письмо тIа баркал оал комсомола обкома Ерригсоюзни ударни комсомольски отряде денал дола нах хьежабзрах. Вай республикерча отряда цхьан бригадо шоай отряде дIалаьрхIав вай мехкахо, граждански тIема Турпал А. Шерипов. Цунна доагIа алапи Грозперча № 1 йолча берий цIен фонде дIачулу.

Йоккха я областной комсомольски организаци — 160 эзар гаргга комсомолец чувоагIа цу чу. Царех дукхагIбараш школе деша багIа кагирхой ба. 48 эзар совгIа комсомолец - дешархо дакъа лоацаш ва «Революционни гIа баккха» яхача Ерригсоюзни акце. ШоллагIа шу да дешархоша школа реформа яра дола керттера лостамаш чакхдоахача дакъа лоаца.

Укх аьхки 60 эзар гаргга бер болх беш хиннад боахамий кхашка. ДикагIйолча дешархой производственни бригадашта юкъе я Шелковской, Наурски, Урус - Мартановски районашкара школаш.

Боккха политически а практически а лоархIам болаш ба комсомола партийни кулгалделга дIахо тоадарах бола КПСС ЦК соцам. Дуккхача шерашка лаьрхIа программа я из. Пятилетка толаме кхоачаш а яь, даха ма доаггIара XXVII съезда накъадахара тIалеста ба Нохч - ГIалгIайчен комсомольски организаце бу болх. Иштта, хьинаре къахьегаш, дешара тIакхувш, эздий гIулакхаш гойташ комсомола цIейга кхаьчаб кагирхой.

Г. ЧУМАКОВ,
ВЛКСМ обкома шоллагIа секретарь.

ХIара аьхки мехка тайп-тайпарча регионашка къахьега ух Нохч - ГIалгIайчен лакхерчен лаьрххIача юкъерчен дешара заведеней студенташ.

Укх шера Красноярски крае 100 эзар сома болх бе безаш яр ЧИГУ экономически факультета стройотряд. Бакъда, даь балхаш 169-эзар сома маьха дар. ХIара студенто даьккха алапи а 900 сомага кхоачаш дар.

СУРТА ТIА: ССО дикагIбола бIухой (аьрдехьара аьттехьа) Р. Касаева, И. Баскукаев, Т. Сердюкова, И. Бекаев, З. Экажев, Н. Тугашвили, В. Абдулаев, Т. Вишнякова.

Р. АУШЕВА сурт.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковсе, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора—2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02407. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковсе, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4703.